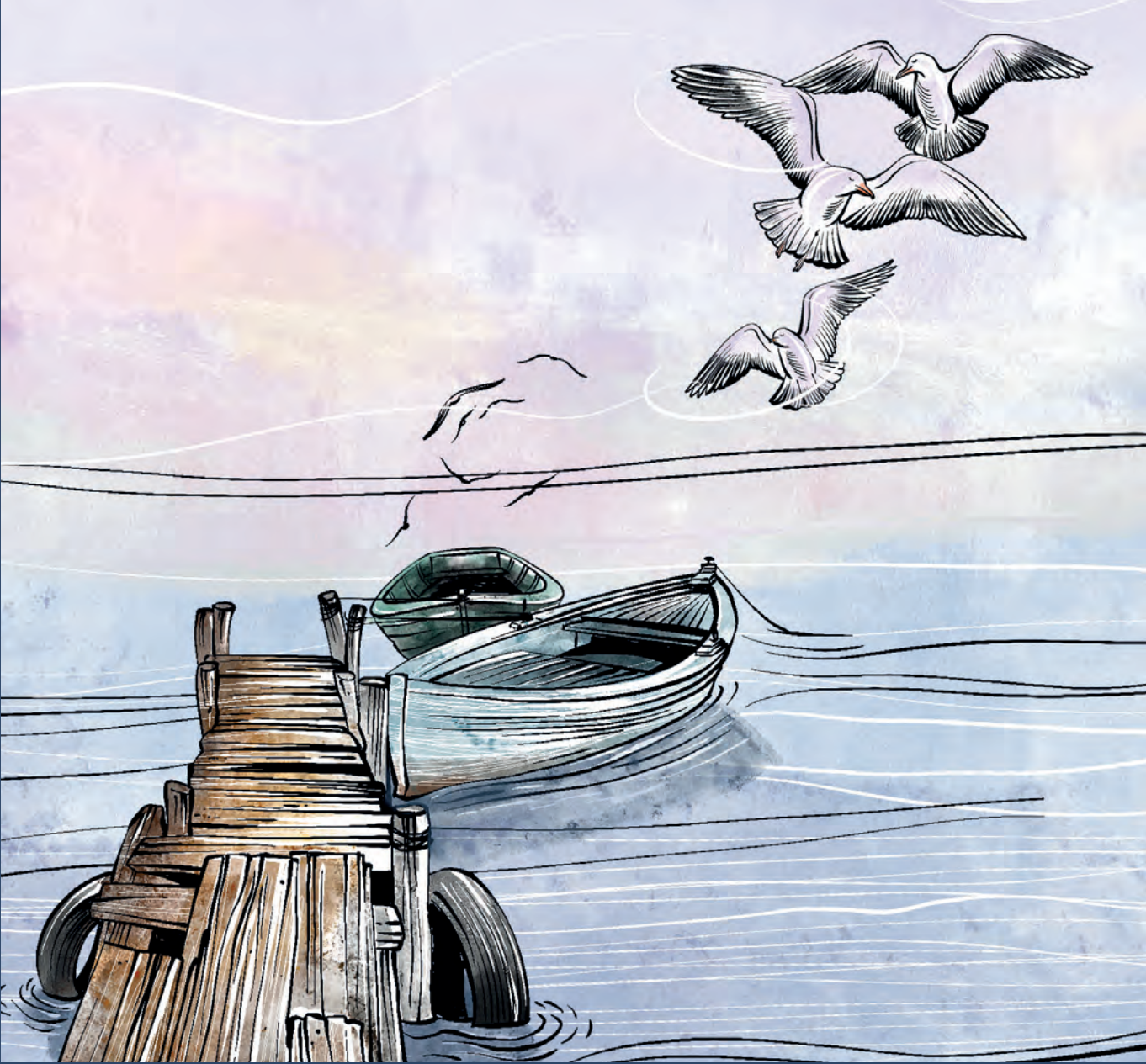

GEÇERKEN

güzel bir iz bırakmak için

Şubat 2023 • Sayı: 29

BEKLEYENLER GELECEK OLANI DEĞİL

BEKLEMİYİ DEĞERLİ BULURLAR. ””

Karanfil

Karanfil motifi Osmanlı'daki gül, lale, sümbül ve süsen beşlisinin içerisinde yer alır. Tezminat sanatlarında önemli bir konuma sahiptir. Tezhip, çiçek ressamlığı, ebru ve özellikle de çini sanatının vazgeçilmez motiflerindendir. Karanfil motifi bazen tek başına ebru teknesinin içinde, bazen bir çini deseninin sade, yalın objesi durumunda, bazen de bir buketin merkezinde diğer çiçeklerle karşımıza çıkar. Kırmızı en çok rağbet edilen rengidir. Beyaz, pembe, mavi olmak üzere tek renkle; kırmızı ve beyaz olarak da çift renkle karşımıza çıkar. Çini ve seramik sanatında camiler, saraylar ve bazı dinî yapılarda karanfil, kompozisyonun merkezinde yer alır. Bu eserde de karanfil, çetin kışlarda bütün mukavemetiyle başını kaldırıp göğeyi bakar. Kardelenler, biz de seninleyiz, beraberiz, dercesine karanfilin etrafında kümelenmiştir. Tomurcuklar, yapraklar kurdelenin bağında bir araya gelmiş rengârenk hâlleriyle gözlerimize Rabbimizin cemalini, letaifini, sanatını sergiler.

Geçerken

Şubat 2023 - Sayı: 29
ISSN: 2717-9990

Diyanet İşleri Başkanlığı Adına

Sahibi ve Genel Yayın Yönetmeni
Doç. Dr. Fatih Kurt

Sorumlu Yazı İşleri Müdürü
Dr. Lamia Levent Abul

Mali İşler ve Dağıtım Sorumlusu
Ahmet Bulut

Yayın Koordinatörleri
Hilal Koç Hancı
Selma Maşlak
Sümeyye Özgen
Zeynep Onar

Görsel Koordinatör
Eyüp Can Çağlar

Arşiv
Ali Duran Demircioğlu

Dijital Medya ve Arşiv
Şahin Bodur
Ömer Güçlü

Grafik Tasarım
Arketip Ajans

Kapak Resmi
Cemile Ağaç Yıldırım

Kapak Sözü
Mustafa Kurt

İletişim
Dini Yayınlar Genel Müdürlüğü
Üniversiteler Mah. Dumlupınar Blv.
No: 147/A 06800 Çankaya/Ankara
Tel: 0312 295 86 61 - 62
Faks: 0312 295 61 92

Yazı, görüş ve önerileriniz için:
gecerkendergi@gmail.com

Abone İşleri
Tel: (0312) 295 71 96 - 97
Faks: (0312) 285 18 54
e-posta: dosim@diyanet.gov.tr
Online Abonelik: yayinsatis.diyanet.gov.tr

Abonelik Şartları
Yurt İçi Yıllık: 270 TL
Yurt Dışı Yıllık:
ABD için 99 ABD Doları - AB Ülkeleri için 45 Euro
Avustralya için 150 Avustralya Doları -Avusturya için 66 Euro - İsviçre için 66 İsviçre Frangı
Abone kaydı için ücretin Döner Sermaye Daire Başkanlığı'nın T.C. Ziraat Bankası, Mustafa Kemal Mahallesi Şube IBAN: TR61 0001 0024 8605 9943 0850 57 no'lu hesabına yatırılması ve makbuzun fotokopisi ile aboneliğin hangi sayıdan başlayacağını bildirir bir mektubun, "Diyanet İşleri Başkanlığı Döner Sermaye Daire Başkanlığı, Üniversiteler Mahallesi Dumlupınar Bulvarı No: 147/A 06800 Çankaya/Ankara" adresine gönderilmesi gerekir.

Yayın Türü
Aylık, Yaygın, Süreli Yayın,
Geçerken (Türkçe)

Basım Tarihi
23.01.2023

Baskı
İHLAS GAZETECİLİK A.Ş.
Merkez Mah. 29 Ekim Cad. İhlas Plaza No:11 A/41
Yenibosna Bahçelievler, İstanbul
TEL: 0 212 454 30 00

Yayınlanacak yazılarda düzeltme ve çıkartmalar yapılabilir. Yazıların bilimsel sorumluluğu yazarlarına aittir. Geçerken, Diyanet İşleri Başkanlığı yayın organıdır. Dergide yayımlanan yazı, konu, fotoğraf ve diğer görsellerin her hakkı saklıdır. İzinsiz, kaynak gösterilmeden hiçbir ortamda alıntı yapılamaz.

2 / KUDRET AYŞE YILMAZ
BİR RÜYAYI KANITLAMAK

4 / EMİN GÜRDAMUR
ATÖLYELERİN Mİ İÇSEL YALNIZLIĞIN MI
ÇIRAĞI OLACAĞIZ?

7 / ÖMER ÖZTÜRK
AYAKÜSTÜ SORULAR

8 / HÜSEYİN AKIN
AYARSIZ

12 / GÜVEN ADIGÜZEL
DEHŞETİN GÜZELLİĞİNDE; KAPLAN

14 / SÜMEYYE ÖZGEN
GÖLGELER KRALLIĞINDA BİR EZELÎ MAĞLUP

17 / ABDULLAH KASAY
ÜÇ TAVSİYE

18 / AYŞE ÜNÜVAR
KINNA

21 / MUSTAFA KURT İLE SÖYLEŞİ
"SUSANLARIN YALNIZLIĞI, YAZARLARIN ANLAMA
ÇABASIYLA BİRLİKTE YÜRÜR."

26 / SEMA YANIÇ
İŞTE O SAHNE!

28 / HÜSEYİN HAKAN
KASKOSUZ DÜNYA

30 / KORAY ŞERBETÇİ
İBN SİNA

32 / BAYRAM TAMTÜRK
FIR FIR

35 / NOZİMA MAKHMUDOVA
BAŞKA SESLER: CEFKEŞ ANA

36 / HİLAL KOÇ HANCI
DOSTLUK ÜZERİNE

38 / ZEYNEP ARSLAN
GEÇMİŞ ZAMANIN PEŞİNDE

39 / CEMİLE AĞAÇ YILDIRIM
BİR YAZI BİR ÇİZİ

40 / MEVLÜT UYANIK
ŞAHSİYETLİ BİREYSELLİK; KİŞİNİN KENDİSİYLE
AİLESİYLE VE ÇEVRESİYLE BARIŞIK OLMASININ YOLU

42 / AHMET MELİH KARAUĞUZ
İNSAN ZİHNİNİN SINIRLARI AŞILIRKEN
SORULMASI GEREKENLER

44 / MUSTAFA SELİM YILMAZ
HAYATIN ANLAMI

46 / FADİM ÖZER KASAY
BİSİKLETLER VE BİR UMUT ARAYIŞI

48 / ZEYNEP ONAR
SÖYLENE SÖYLENE DEĞİŞMİŞ

İÇİNDEKİLER

BİR RÜYAYI KANITLAMAK

KUDRET AYŞE YILMAZ

Gözün açıkken kısa bir rüya görüyorsun, adına yaşamak diyorlar. Sevmenin mutlak bir iç dökme, hayalin göğe yükselen bir avuç mavi köpük, hüsrânın ise köklerini aklın kıyılarına uzatmış yapraksız bir ağaca benzediğini bilerek yazacağım. Işık alnını aydınlatırken damağında anne sütünün tadı ile masum bir hatırlayışa davetlisin. Ellerin güneş yanığı, ayakların çatlak, karnın yarı tok yarı aç... Ağacın iri gövdesine dayamışsın yüzünü. Bak kalbin o zamanlar diri diri soluklanıyor; ah çocukluk! Herkesin geçmişte atladığı en masum basamak... Gözlerin kapalı. Sayıyorsun: Bir, iki, üç, dört... On dokuz... Önüm arkam, sağım solum sobe! Bakıyorsun, kimse yok. Herkes gitmiş ömründen, bir kahve aralığı en samimi dostluklar. Oyun sürüyor, arayış sürüyor; seneler akmayı sürdürüyor. Kalbin nelere nelere dayanıyor!

Küt... Küt... Küt...

Gelen giden çok, kalacak kimse yok! Kaçarak uzaklaşan o ses, kalbinin atışları, senden uzaklaşan adımları! Farkına varmak lazım, en büyük payı en çok paylaşan alacak.

Ben rüyalarını kalbi ile gören insanların merak ederim. Kalbi ile konuşan... Yarayı tam kalbinden alan... Kalbinin kanayan köşesine, sıhhatli yanını basmış. Kalbinin üzerine denk gelen oklar ağaca dönmüş kanına karışıp. Canına kastedip can suyuna kavuşmuş. Kalbini koy şimdi masaya, belki de ilk kez sor ona: Senden memnun mu?

Birinci sır: Kalbi kırıklar kalp kırmaz. Kalp incelikli bir sanat ürünü,

itina ile kusursuz yaratılmış. Sev diye, sev de birine ver diye... Kalp heveslenmiş bir gönülde konaklamaya... Dinlenirim, sakinlerim, kanıma kan canıma can katarım demiş. Çat! O da ne? Düştü işte. Kalp bir kuyunun dibinde yosun bağlayacak bu düşüşle... Oysa hiç kımıldamasaydı yerinden belki de hiç kırılmazdı. Gâh dost elinde gâh sevdiceğinin ayaklarının dibinde... Kalbin yerini ne tayin eder? Kalp atacak mı bu yükü, atlatacak mı? Ne kadar taşıyabilir onca kırık parçasını? Kırıklar kalbe her yaklaşanı kanatacak mı? Bilirim böyle sorular her insanın karanlığında büyüdü bir zaman. Şunu unutma: Kalp iyileşir her zaman.

İkinci sır: Kalbinin senden isteği, emin olmandır. Bu kadar! Emin ol. Savrulsa da yükselse de tozun toprağın dağı kapatamayacağından... Suyun yolunu kaybetse bile denize ulaşacak yeni manevralarla donatıldığından... Dert çeke çeke ayakların güçlü, omuzların dik, gayretin kavi olacağından... Bir de gecenin ardından gelecek güne güven. Karanlık payidar değil gündüz beyhude değil! Anla. Emin olarak emin olunan ol. Sonra kalbinin emin olmadığı sırları kalbin henüz atarken keşfe başla. İnsan ne manidardır, kalbinin kuytusunda yetiştirdiği gül bahçesini budadığında.

Üçüncü sır: Kalbinin atmadığı o anı her anında yaşa. Ölüm der kimileri, ben “asıl”lanmak diyorum. Asla dönüşmek, sırra yetişmek, yâre erişmek... Tatlanmak, suya kanmak, kanatlanmak; dağılmak, toplanmak, çoğalmak, yağmak... İncelikleri fark etmek gerek. Tek, tek, tek... İnce-

likleri anlatmak... Bir serçenin havalandığında umudun da bir başka yerde yeniden başladığını hissetmek... Ruh pürüzsüz bir ahenkle yıkanarak ölümsüz olduğunu anlamalı böylece. Güzellikler ölmez.

Dördüncü sır: Kalbin aradığı bir yudum huzur. Başkası değil. Huzuru sor ömrün sarp senelerinde yitirdiğin umuda! Usta ellerde dövülmüş demir kılıç oldu bak. Dövülerek sığacaksın kınına. Başına gelenlerin hesabında kendini yitirmek ne elim netice. Matematikğin şaştığı bir işlemdir hayat. İlahi adalete bırak kimileyin gözyaşlarının toplamını. Unutma azdan az çoktan çok çıkacak. Şaşmayan bir formül bilirim ben; hayat kimseyi kollamaz. Huzur, “oldum” diyebilmektir. Kötülük karşısında da iltifat zamanında da yıkılıp yenilirken de “olgundun” denilmesidir.

Son sır: Kalp kalbin sığınağı, kalp kalbe ilaç. Kan ağlar kalp kanasıya, içi dışı kan ağlar. Kanaması hayatta kalmasını sağlar. Bükülerek yükselen bir sıcaklık ince ince dolar damarlarına, ısıtır. Her kalbin saati var; ağladığı, yanıldığı, yandığı, serinlediği, şükrettiği, bildiği, bilendiği, mahmurlaştığı, mamurlaştığı vakitleri gösterir. Okuduğun her kitaptan sırların insanlık sınırlarını çizdiğini de oku. Kalp kimi atacağını bilir içinden, kalp senden sadece uyanık bir hoşgörü bekler. Gör şimdi, saymaya devam çocukluğu aynı ağacın altında. Bir, iki, üç, dört... On yedi... Otuz dokuz... Büyüdü ve yüzünü aydınlığa döndü. Oyun bitene dek sürecek kalbinin hikâyesi. Onu sev, sınıksız sar ve dinle. Seni en iyi o tanımıyor mu?

A-TÖLYELERİN Mİ İÇSEL YALNIZLIĞIN Mİ ÇIRAĞI OLACAĞIZ?

emin ürdamur

Yazmaya, kendimizi yazarak icat etmeye, üstesinden gelemediğimiz soruları yazarak okunaklı hâle getirmeye kesinkes karar verdiğimizde içimizde yanan yazmak ateşini büyütecek dışsal rüzgârları kolaylıkla bulabiliriz. Ne diyordu Sait Faik “Balıkçısını Bulan Olta” öyküsünde? “Yazı yazmam için bana çiçek, kuş hürriyeti değil içimdeki aşkın, deliliğin, oturmaz düşüncenin hürriyeti lazım.” Evet, böylesi bir hürriyet fikri kulağa hoş gelebilir ama öncesinde kararımızın niteliği, keskinliği ve istikrarıyla ilgili halletmemiz gereken bazı meseleler var. Kararımızın niteliği, ne tür bir yazarlık hayali kurduğumuzla; keskinliği, tutkulu biri olup olmadığımızla; istikrarı ise yılgınlığa düşmeden çalışma disiplinine ne kadar tahammül edebileceğimizle ilgilidir. Bu üçüne aynı anda sahip olan kişi için yolun yarısı çoktan yürünmüş sayılır. Onun için artık atölyeler kadar babaannelerin, usta yazarlar kadar çinekopların, klasikler kadar üçüncü sayfa haberlerinin de yazarlığı besleyen rüzgâra dönüşmesi olağandır.

Yine de atölyelerin veya usta bir yazarın -eskilerin deyişile- rahleitedrisinden geçmenin bizi yazar yapısı yapmayacağı sorusu geçerli-

liğini daima koruyan bir sorudur ve geçerliliğini koruması, menfi ya da müspet cevaplandırılmaya eşit derecede müstahak olmasından kaynaklanır. Yazıya bir zanaat gözüyle bakıldığında usta-çırak ilişkisinin ehemmiyeti kendiliğinden belirir. Ancak yazma eyleminin yalnızlık gerektiren yanı hatırlandığında bu ilişkinin önemi buharlaşır. Yazar adayı için usta-çırak ilişkisinden daha önemli olan, etkilenme ilişkisidir. Bu noktada etkilenilen kişiyi ustadan ayıran, yazar adayının onu sevmeme, ondan nefret edebilme hakkıdır. Usta-çırak ilişkisi bir saygı, sevgi halesinin içinde gerçekleşirken etkilenme ilişkisi daha özgür bir alana yayılır. Sanatçının ihtiyacı olan şey nadiren teslimiyet, genellikle isyandır. Ustaya itiraz etmek adap dışıdır ama etkilendiğimiz yazarla gıyabında sonsuza kadar didişebiliriz. İstisnai bir örnek olarak Yahya Kemal ve Tanpınar arasında her ikisini birden görürüz. Tanpınar için Yahya Kemal hayranlık uyandıran bir baba, aşılması güç bir ufuk, daima kıskanılan bir rakiptir. İz bırakan ilişkiler; hayranlık, kıskançlık, fikir ayrılığı, yadırgama, didişmeyi de doğal bir parça olarak ihtiva eder. Hem ustayı tamı tamına anlamamanın ve onaylamanın bizi kopyalamaya

ve tekrara sevk edebileceğini de unutmamalıyız. Harold Bloom’un altını çizdiği şekilde, ustayı yanlış anlamakla sanatçının özgünlüğü arasında kurulan doğrusal ilişki hiç de yabana atılır cinsten değildir. Yanlış veya eksik anlama, sanatçıyı selefinden ayırır ve ona kendi izlerini oluşturacağı bir sapma bahşeder. Öte yandan etkilenmeden kaçınmak için kendinden önceki birikimden uzak durmak ise bizi köksüz kılar. Köksüzlük muhayyileyi dumura uğratarır: “Seleflerimiz sel olup üzerimize akar ve tahayyüllerimiz bunların altında kalıp boğulabilir ama böyle bir boğulmadan tümüyle kaçıldığı takdirde hiçbir tahayyül yaşamı asla mümkün olmayacaktır.”¹

İnsan duyguları tek boyutlu değildir. İç dünyamız hiçbir olaya yekpare tepki vermez. Alt beynimiz ve üst beynimiz, biri ilkel diğeri uygar bir tavır takınarak insan olmanın en temel paradoksunu tekrarlar. Duygu ve düşüncelerimizi belirleyen diğeri bütün sebepleri dışarıda tutsak bile bu temel ruhsal çatlak, sevgi/nefret ilişkisini yazar ve etkilendiği kişi arasında mütemediyen uyanık tutar. Edebiyat tarihi, ustasını yere göğe koyamayan fakat iş yazmaya gelince ustasına değil nefret ettiği yazara

öyküen isimlerle doludur. Nefretin veya kıskançlığın uyandırdığı cazibe, dönüştürücü mahiyet taşır. Hayranlık ise pasiftir ve bize daima şu kelimikibarı hatırlatır: Gölgede duranın gölgesi olmaz!

Bu noktada dürüst davranarak yazarlık mitiyle ilgili yeni bir ikiyüzlülük tohumu saçmaya gerek olmadığı kanaatindeyim. Yazar, ihtiras sahibi biridir. Benlik iddiası vardır. Söz gelimi hassas, duygusal bir şair, şiirinde sesini kısarken bile duyulmak ister. İnsanların kendi sesine kulak vermesini arzu etmeyecek ölçüde müstağni bir yazar, zaten varlığından haberdar olmamamız gereken bir yazardır. Tanpınar, günlüğünde, her okuduğu eseri kendine çevrilmiş bir silah olarak gördüğünü itiraf eder. Virginia Wolf günlüklerinde yeni bir anlatım türü bularak geriye ölümsüz bir isim bırakmak için nasıl çırpındığını itiraf eder. Cemil Meriç *Bu Ülke*'de, her kitabı denize atılan şişeye benzetir ve ekler: "İçine gönlünü boşalttığın şişeyi belki açarlar, belki açmazlar." Yazmak bir beklentidir. Yazar, sesler arasında kendi sesine bir yer açmaya cüret ederek zaten benliğin, bencilliğin ve beklentinin ortasında bir yerde durduğunu söylemiş olur. Kuracağı cümleler için ağaçların kesilmesini, boş sayfaların hazırlanmasını, devasa matbaa makinelerinin çalışmasını, kitapçı raflarının istimlak edilmesini, okurun zihninde kendine yer açılmasını talep eden kişi varlık sahibi olmak konusunda yeterince cüret göstermiş demektir. Ustalar ve atölyeler bu yolculuğun yalnızca bir durağıdır.

İşsel Yalnızlığın Çırağı Olmak

Ustalardan ne öğrenebiliriz? Evet, yazdığımız türün teknik özellikleri, imkânları, sınırları ve örnekleri hakkında yüzeysel, yüzeysel olduğu kadar hayati pek çok bilgiyi, bizden önce o uçsuz bucaksız bahçelerde dolaşıp öğrendiklerini hülasa eden bir öncüden öğrenmek elbette işimizi kolaylaştıracaktır. Ayrıca bir edebiyatçı için muhit, yalnızlığına halel getirmemesi kaydıyla çok önemlidir. Yazar aynı ilgiler etrafında kenetlenen, fikir alışverişinde bulunan, kitapları birlikte okuyup yorumlayan, yazdıklarını birbirine yorumlatan bir çevreye su kadar muhtaçtır. Bu çevre, heyecanın sürekliliği için elzemdir. Edebiyat tarihinde bu çevreyi bulamadığı için mektuplaşan; yazılarını, okuduklarını, düşüncelerini mektuplar vesilesiyle birbiriyle paylaşan yazarlara sıklıkla rastlarız.

Atölyeler veya ustalar her şeyden önce bu heyecan ihtiyacını karşılamak bakımından önemli bir işlev görür. Ancak yazmanın bireysel yolculuğunda kimse kimsenin elinden tutamaz. Öykümüzü yazmak üzere masaya oturduğumuzda alabildiğine yalnız olduğumuzu görürüz. Orada atölyenin, ustanın, edebî dostlukların ve hatta aldığımız ödüllerin bize bir faydası olmaz. Sanat mütemadiyen kendini tekrarlayan bu çaresizlik anının parıltısı olarak doğacaktır.

Yazar adayı esasında işsel yalnızlığın çırağıdır. Carl Gustav Jung'un yalnızlık tarifi burada işimize yarayabilir: "Yalnızlık, insanın çevresinde insan olmaması demek değildir. İnsan, kendisinin önemseydiği şeyleri başkalarına ulaştıramadığı ya da başkalarının olanaksız bulduğu bazı görüşlere sahip olduğu zaman

kendisini yalnız hisseder.”² Yazar, bu dertle yazmaya yeltenir. Duvarın insanlarla değil kelimelerle aşılabileceğine olan inancı onun yegâne koşumudur.

Kalabalıkların yontusu çürümedir. Kalabalıklar özensiz bir bahçıvanın budaması gibi sanatçının kolunu kanadını kırar, melekelerini sakatlar, filiz verecek dallarını sonsuza kadar köreltir. Koroya dâhil eder, alkışlar, yuhalar, güder ve yolun sonunda sanatçıyı günün adamı olarak kullanılmış, tüketilmiş bir ömürle baş başa bırakır. Sanat, nadiren kolektif çiçek açar. Cahit Zarifoğlu’nun, “Bütün büyük anlar yalnızlıktan yontuldu.” sözüne atıfla bütün büyük metinlerin temel kaynağının yazarın içsel yalnızlığı olduğunu söyleyebiliriz. Kaldı ki büyük yapıtlar “büyük anlar”a benzer ve okur, bu anlarla burun buruna geldikten sonra artık eskisi gibi kalamaz. Gözlem gücümüzün, dil zenginliğimizin, okuma alışkanlığımızın bizi belli bir yere kadar götürebileceğini; okura, inanarak içine gireceği bir evren tasarlamamanın bunlardan fazlasını gerektirdiğini unutmamalıyız. Deneyimlerimizin, duygusal zekâmızın, korkularımızın ve alınganlıklarımızın yoğurduğu daha karmaşık bir alışım sayesinde hayal gücümüzün kanatlarını ardına kadar açarız. O anda yalnızlığın özgürlükçü hazzıyla düşsel kaslarımızın yorgunluğunu aynı anda duyumsarız. Yazmak tam olarak budur.

Saf Okurluktan Sinsi Okurluğa

Yalnızlığa yaptığım abartılı vurgu, Kafka’nın *Dava* romanındaki o meşhur repliğin ruhuna yaslanıyor: “Abartıyorum çünkü anlaşılmak

istiyorum.” Yoksa herkesin herkes-ten öğreneceği tecrübelerin olduğu gerçeğini teslim etmemek akıl kârı değil. Mesela atölyelerin yazmaktan ziyade iyi okur yetiştirdiği su götürmez bir gerçek. İyi okur olmaksa yazar olmak kadar hatta ondan daha mühim bir edimdir. Çünkü yazar, temelde bir okurdur. Ve yeterince iyi bir okur değilse asla yeterince iyi bir yazar olamayacaktır.

Yeri gelmişken burada acı bir parantez açmamız gerekiyor. Yazar adayı, saf okur olma hakkını kaybetmiş kişidir. O artık sinsi, gözlemci, kaççı bir bilinçle sayfalarda gezinir. Üzerinde pek konuşulmaz ama yazarın feda ettiği ilk konfor budur. Bilincini ikiye böler ve bir yandan okuduğu kurguya kapılıp giderken diğer yandan onu bir laborant gibi tahlile girer. Bu psikolojik bölünme en gerçek atölyedir ve muhtemelen yapıt bu zihinsel bölünmenin kendine has aralıklarından sökün eder. Okurken avcı-toplayıcı bilincimiz harekete geçer ve o andan itibaren karşımıza çıkan engebeleri, tümsekleri, bataklıkları kendimize has bir tecrübeye dönüştürür. İşte zekice bir kurgunun dümdüz bir koşuyla elde edilemeyeceğini o anlarda hissederiz. Yavaşlamak, hesaplamak, tasarlamak o yürüyüşün parçasıdır. Kurmaca olsun olmasın her yazının kendine özgü handikapları vardır. Kişiselleştirme, romantizm, saplantılar yazarı hem tetikleyen hem tökezleten sebeplerin başında gelir. Kıvrak bir hareketle üzerinden atlamadığımız bir saplantı sonumuz olabilir. Diğer başarılı kitaplar bize tutkularından, saplantılardan, takıntılardan nasıl sanat eseri meydana getirildiğini öğretir.

Son olarak etkilenmenin uçsuz bucaksız mahiyeti hususunda öykücü ve eleştirmen Abdullah Harmancı’nın ufuk açıcı tespitinin kapısını çalabiliriz. Harmancı, öykücülerin geçmiş edebî birikimden yararlanma biçimini ikiye ayırarak, birini “bilinçli yararlanma,” diğerini “bilinç dışı yararlanma” olarak tasnif eder ve bilinç dışı etkilenmenin kayıtlara yansımadığını, izini sürmenin mümkün olmadığını hatırlatır.³

Bu kayıp halka, edebiyatımızın gerçek tarihidir. Yazar adayı bazen kendisinin bile farkına varamadığı şekilde hayattan, kitaplardan, filmlerden, insanlardan etkilenir. Ve şu an okuduğunuz yazıda sizinle paylaşılan tecrübeler, yazarın şahsi beslenme kaynaklarını ve yazarlığını belirleyen gerçek sebepleri asla tamına derleyip toplayamaz, önünüze seremez. Çünkü o da herkes gibi kayıp halkaların bir neticesi olarak bazı olasılıklar üzerinden bir dizi çıkarımlarda, mantıksal örüntülerde bulunuyor. Hâlbuki sanat eseri kendi kendini yontar.

1 Harold Bloom, *Etkilenme Endişesi*, Çev. Ferit Burak Aydar, İstanbul: Metis Yayınları, s. 178-179.

2 Carl Gustav Jung, *Anılar, Düşler, Düşünceler*, Çev. İris Kantemir, İstanbul: Can Yayınları, 2020, s. 411.

3 Abdullah Harmancı, *Kurmaca Kimden Yana*, İstanbul: İz Yayınları, 2022, s. 33.

1 “Ömür dediğin...” diye başlayan cümleyi nasıl tamamlarsınız?

Ömür dediğin şey senin cennetin de cehennemin de olabilir, her şey senin seçiminde, bakış açında.

2 Hayatınızda olmazsa olmaz dediğiniz üç şey...

Düşünmelerim, inandığım ve bana inanan insanlar, hayallerim.

3 Bir koku var sizi çocukluğunuza götüren, o koku nedir?

Babaannemin teninin kokusu.

4 Şimdiki mesleğinizi yapmasaydınız ne yapmak isterdiniz?

Yapmak istediğim her şey için hâlen çalışıyorum; yazar, fotoğrafçı, sunucu veya bir yapımcı olmaya çalıştığım gibi.

5 O kitabın/öykünün kahramanı sizi neden çok etkiledi?

Çünkü başarılar, kazananlar ya da kaybedenlerden ziyade her zaman devam edenlerin hikâyeleri beni etkilemiştir.

6 Özlemek deyince aklınıza ilk gelen?

“Vapurda Çay Simit Sohbet”in ilk yıllarını her zaman özlerim.

7 Hayatınızda “bu benim kırılma noktam” diyebileceğiniz bir ânınız...

Çocukluğumda keşfettiğim yönlerim kırılma noktam oldu; beni ben yapan şeylerle ilk tanıştığım zamanlar.

8 Mevsimlerden hangisi?

İlkbahar.

9 Tarihte bir olaya şahitlik etme imkânınız olsa hangi olayı seçerdiniz?

Mısır piramitlerinin yapılış zamanı, Titanik’in batışı.

10 Cevabını çok merak ettiğiniz bir soru...

Bir sinema filminde oynasam nasıl bir performansım olurdu, işte bunu merak ediyorum.

11 Kederlendiğinizde yaptığınız şey?

Kederden kurtulmak için yapmam gerekeni yapmak için güç toplamak.

12 Hayatta rafa kaldırdıklarınız?

Aynı duyguyu paylaşmadığımı hissettiğim insanları rafa kaldırmak olabilir.

13 Ruhunuzda iz bırakan biri?

Babam.

14 En sevmediğiniz özelliğiniz?

İş hayatında fazla duygusal olmak.

15 Ruhunuz nereli?

Ben hissettiklerime bir tek tanım bulamam, yaşattıklarıma sormak lazım.

16 Geçerken gördükleriniz...

Herkes yaşıyor, amacı, inancı, sevgisi veya nefretiyle fark etmeksizin... İçinde her şeyin var olduğu bu dünyada aklımda en çok kalan şey; ölümler bile yapmaya çalıştığım şeyler... Hiçbir zaman yapmak istediklerim bitmesin arzusuyla ve onları düşünürken ölmek dileğiyle.

17 Bir notunuz var mı?

Önce bulun, sonra arayın.

AYAKÜSTÜ SORULAR?

A YARSIZ

HÜSEYİN AKIN

"Selamı sabahı keselim." dedi
ablak yüzlü tıknaz adam.
"Gözünün yaşına bakmadan en
ücre en çorak yerlere sürelim." dedi,
kasabanın gür sakallı, yaşını başını
almış tek kitapçısı.

Kahvenin önündeki kalabalığın
her birinin ağzından ayrı bir
şey çıkıyordu. Kopuk Zeval
yere çökmüş, iki eliyle kafasını
yumruklardan korumaya
çalışıyordu.

"Ne istiyorsunuz zavallı adamdan?"
diye çıkıştı tam o sırada yoldan
geçen memur kılıklı bir adam.
"Hırsıza mı acıyorsun? Bas git
yoluna!" diye çıkıştı öfkeli kalabalık.
"Yok," dedi memur kılıklı adam,
"hırsıza değil bağırıp feryat eden bir
adama acıyorum." Ganyan bayisinin
önündeki kuyruktan birinin sesi
yükseldi: "Ona adam diyemezsin! O
bir hırsız tamam mı o bir hırsız!"

İşin bu kadar büyüyeceğini hiç
hesaba katmamıştı memur kıyafetli
adam. Sadece kendi işiteceği bir
tonda: "Hırsız olmasına hırsız da
ağlaması, inlemesi insan!" dedi.

Kirli bir kâğıt mendille burnundaki
kanı durdurmaya çalışıyor Kopuk
Zeval. Yerler nokta nokta kan.
Saçlarından tutup çekiştiren adam
tepesinde sorgu hâkimi gibi:

"Söyle lan Kopuk oğlu Kopuk, başka
kaç kişinin daha cep telefonunu
çaldın?"

Kopuk Zeval başını kaldırıp ölü
koyun bakışını andıran gözleriyle
boşluğa doğru dalıp gidiyor. Sanki
"Sorduğunuz sorunun cevabı bende
değil, yukardadır." der gibi bir hâli
var.

Cep telefonu orada tahta
masanın üzerinde duruyor. Bir
hayli yıpranmış eski model bir
telefon. Kaportacı Halil elinde
telefonu evirip çevirdikten sonra
"Kopardığınız fırtınaya bak, zaten
bozuk telefon bu!" diye tepki
gösterdi. Kimse bir şey söylemeyince
sesini alabildiğine artırarak gürledi:
"Bozuk bir telefonun hırsızlığı,
hırsız mı olurmuş?"

Kaportacı Halil böyle söyleyerek
kalabalığın öfkesini üzerine çekmişti.
Kalabalığın bir sürü hakaretine
maruz kalmıştı. Neler dememişlerdi
ki? "Bozacının şahidi şıracı" diyenleri
mi istersiniz ona "şeytanın avukatı"
yakıştırmasını yapanları mı? Bu
ithamlara çok kızmıştı Kaportacı
Halil. Öfkesini önündeki boş
peynir tenekesine tekme savurarak
gidermeye çalıştı. Olmadı. Boya
fırmasının arması olan şapkayı
kafasından hışımla çıkarıp masanın
üzerine fırlatıverdi. Bu hareketiyle

şaşkınlığa uğrayan kalabalığı göz
bebeklerinden yakalamıştı.

"Durun hele ağalar!" diye kükredti.
"Kim demiş ki hırsızlık iyi bir
şeydir? Ne diye sözümü yanlış
anlayıp çarpıtırırsınız? Bilmez
misiniz Kopuk Zeval bu kasabanın
ayarsızıdır. Ne yaptığını ne dediğini
bilmeyen şaşkın biridir o. Çaldığı
şeyin kıymetini bile bilmez. Hiç
bilseydi şu hurda cep telefonunu
çalarak bir araba sopa yer miydi?"

Kaportacı Halil böyle konuşurken
Kopuk Zeval'in etrafını öfkeyle
saranlar da yavaş yavaş kenara
çekilmeye başlamıştı. Sıkılı
yumruğunu gevşeten kasaba esnafı
içten içe Kaportacı Halil'e hak
verse de bir kişi hariç kimse bunu
dillendirmeye yaklaşmıyordu. Bu
kişi kasabanın bisiklet tamircisi olan
Bağlum Baba'dan başkası değildi.
Öyle çok konuşmayı sevmez, hüküm
vermekten oldum olası kaçınırdı
Bağlum Baba. Pişmanlık ve hüsrana
adına insanın başına ne gelirse hep
acelecilikten geldiğini söylerdi.
Bir şeyi künhüne inip öz sebebini
bilmeden yadırgasan da yargılama
diye öğütlerdi etrafındakileri.

Ankara'nın Bağlum'unda çocukların
bisikletlerini ücretsiz tamir edip
yetim ve öksüz çocuklara bisiklet
hediye ettiği için ona büyük

küçük herkes Bağlum Baba diye seslenirmiş. O günden bugüne adı bu şekilde anılır olmuş. Bağlum Baba, Kaportacı Halil'in söylediklerine kafa sallayarak destek vermekle kalmamış, kalabalığı yarararak Kopuk Zeval'in yanına kadar gitmişti. Kopuk Zeval dayaktan yığılıp kaldığı yerde "Yardım edin! Yardım ediiiiin!" diye sayıklar gibi inliyordu. Bağlum Baba, bir hamlede sırtından kavrayıp kaldırarak Kopuk Zeval'i yanındaki sedire oturttu. Yüzü gözü şişmiş, ağzından burnundan kan sızıyordu. Cebinden çıkardığı bez mendili ıslatarak yüzünü, gözünü, alnını, burnunu ve boynunu itinayla sildi. Kopuk Zeval durmadan "Yardım edin!" diye söylenmeye devam ediyordu. Kalabalık, dükkânlarının kapısına doğru çekilmişti. Herhangi bir şekilde yardımları dokunmasın diye, hırsız belledikleri adama mümkün mertebe uzak bir mesafede duruyorlardı. Bağlum Baba, bir tahta masa üzerindeki modeli çoktan geçmiş alıntı telefona, bir telefonu alan Kopuk Zeval'e bir de onu yargılamaya ve daha ötesi cezalandırmaya kalkan kalabalığa baktı. Kim, kimi, kimden çaldı? Daha bir sürü soru kafasında dolaştı durdu.

"Kopuk Zeval dediğiniz adamı bizden alıp da bir ayarsıza dönüştüren hırsız kimdir?"

"Külüstür bir telefonu kıymetli gösterip ona sahip olmak için her şeyi reva gören anlayış, hangi hırsızın bizden aldığı şeyin eksikliği yüzünden toplumumuzu kuşatmıştır böyle?"

"Bu kalabalık, kalabalık olmazdan evvel tek başına iken insaf ve izan değerlerini korurken sayıca fazlaştığı zaman nasıl böyle itidali ve normal olanı unutup da ifrata düşebiliyor? Bu insanların kalbinden acıma duygusunu alan hırsız nerede ve bu zamana kadar neden yakalanmadı?"

Şimdi bu sorularla vakit kaybetmenin zamanı değildi. Bir an önce Kopuk Zeval'in hastaneye götürülmesi, yaralarının pansuman edilmesi, hayati bir durum var mı kontrolden geçirilmesi gerekiyordu. Bağlum Baba, bunun için hâl çaresi bulmaya çalışırken Kaportacı Halil arabasıyla çıkageldi. Arabayı Kopuk Zeval'in yatırıldığı sedirin yanına kadar yanaştırdı. Bağlum Baba, Kopuk Zeval'i tek başına kaldırıp arabaya bindirmeyi denese de buna muvaffak olamayınca kitapçı dükkânının önünde hoşnutsuz bakışlarla olup biteni süzen kasabanın en yaşlı ve en gür sakallı tek kitapçısına el edip yardıma çağırdı. Gençler varken ihtiyar kitapçıyı çağırması boşuna değildi elbet. İhtiyar kitapçı istemeyerek de olsa gelip diğer kolundan yapışıp Bağlum Baba ile birlikte Kopuk Zeval'i arabaya yerleştirip arka koltukta ona refakat etti. Kopuk Zeval'in sesi inleme olmaktan çıkılmış "Yardım edin!" feryadına dönüşmüştü. Araba, kasabanın tozlu yollarından kavisler çizerek hastane bulvarı yoluna girip gözden kayboldu. Dükkânlarının önünde toplanmış esnaf yeniden birer ikişer arşı meydanına doğru yürüdü. Bisikletilerin babası Bağlum

Baba'ya laf sokuşturmak için fırsat kollayanlar kendi aralarında konuşuyor gibi yapıp ona mesaj vermeye çalışıyorlardı.

"Adam yardım edin, yardım edin diyor utanmadan, hırsıza yardım mı olurmuş!", "Adamı hapishaneye yetiştirmek gerekirken hastaneye yetiştiriyorlar, pes doğrusu!", "Hastaneden çıkınca da kebabçıya götürün bari kardeşim!"...

Bağlum Baba, bu sözleri duymazlıktan geliyordu. Sadece bisikleti bozulan çocuklara değil akılları yeterince gelişmemiş yetişkinlere de yardımcı olmak istiyordu. Arızayı kavramadan arızalıya yüklenmenin ne faydası olabilirdi ki? Tamir yapmak ayarsızlığı gidermektir. O böyle düşünüyordu. Suçlu ya da suçsuz olması bir şeyi değıştirmez, kimseyle bir hesabı yoktu. Demin Bağlum Baba'ya laf sokmak için ileri geri konuşan iki adam elektrik direğine sırtını vermiş biçimde aynı mevzuyu köpürtmeye devam ediyordu. Bağlum Baba, onlara belki yardımım dokunur düşüncesiyle yanlarına yaklaşıp selam verdi. İki adamdan sadece biri selamı aldı. Konuşma birden kesilmişti. Bağlum Baba devam eden bir sohbeti kaldığı yerden sürdürüyormuş gibi söze girdi:

"Yaa, böyle işte ağalar! Ne oldum demeyeceksin ne olacağım diyeceksin. Kopuk Zeval'e neden kopuk ve niye zeval denildiğini siz nereden bileceksiniz? Allah herkesi bir şeyle imtihan eder. Kimine kemal kimine zeval verir. Bizler de

batan ve sürüklenen insanlara karşı sorumluluğumuzla sınıyoruz. Hiçbir hırsız hırsızlığa, hiçbir arsız arsızlığa mahkûm değildir. Kavrama noktalarını iyi tespit edebilirsek onları içinde bulundukları kötü talihe sürüklenmekten kurtarabiliriz. İlk taşı siz atın demiyorum, diyorum ki ilk yardımı siz yapın! Yapabileceğiniz şey çok belli: Elinizden ve dilinizden gelen neyse o!”

Hâlâ yaslandıkları elektrik direğinde istifini bozmadan duran adamlardan biri önemli bir koz yakalamış gibi Bağlum Babaya sordu:

“Hırsızlık yapan kişi -dinimize göre- yarası temizlenip hastaneye mi gönderilir yoksa hapishaneye mi?”

Bağlum Baba kendisinin din âlimi olmadığını hatırlattıktan sonra cevap verdi:

“Hırsız, suçlu sabitse cezasını çeker, hapishaneye gider; insan ise hastaneye kaldırılır. Suçlular da insandır çünkü! Hatta insandan başka varlıklarda suç olmaz, suçlu aranmaz.”

Soruyu soran adam bu cevaptan pek bir şey anlamamış olmalı ki bu kez başka türlü sordu:

“Dinimize göre hırsıza ceza verilmez mi?”

“Amenna!” diye cevap verdi Bağlum Baba, bir kez daha hoca olmadığını, derinlemesine bilgisi olmadığını yineledikten sonra devam etti:

“Benim bildiğim ve inandığım din önce hırsızın elinden hırsızlığı keser! Caydırıcı olan ceza bundan sonra gelir. Kalabalığın dövüp hırpaladığı Kopuk Zeval’in ne çaldığını bilen var mı? Sadece isminden yola çıkarak ‘Kopuk bunu yapar.’ diyorsunuz. Hırsızlığıyla tanınan birisi bile olsa bir insana kanıt ve şahit olmaksızın hırsız diyemezsiniz, bu zulüm olur. Vele ki hırsızlığı sabit olsun. Ona da bu illetten kurtulması, bir daha böyle bir şey yapmaması için yardım etmek icap eder.”

“Yani Peygamberimiz olsaydı böyle davranırdı mı diyorsunuz?” diye sordu hiç konuşmayan ikinci adam.

Güldü Bağlum Baba. “Resûlullah adına konuşmak ne haddime!” diye girdi söze. Birkaç saniye durup hafızasını yokladıktan sonra “Size geçen, camide cuma namazında hatibin hutbede aktardığı bir hadisten bahsedeyim: Bir gün Peygamberimiz ‘*Din kardeşin zalim de olsa mazlum da olsa ona yardım et!*’ buyurunca orada bulunan bir adam sormadan edemez: ‘Ya Resûlallah! Kardeşim mazlumsa ona yardım edeyim. Ama zalimse ona nasıl yardım edeyim?’ der. Peygamberimiz: ‘*Onu zulümden alıkoyar, zulmüne engel olursun. Şüphesiz ki bu ona yardım etmektir.*’ buyurur.”

“Şimdi anladık.” dedi elektrik direğine sırtını yaslamış iki adam. Anlaşmış gibi bir ağızdan söylediler bunu. Tam giderayak Bağlum Baba sözü gediğine oturttu:

“Bir şeyi anlayıp anlamadığımız eylemlerimizden belli olur, ‘anladım’ demek şahit ister!”

Adamlar mesajı almıştı almasına da bu Bağlum Baba’nın kendine ait bir ismi olması gerektiği akıllarına düştü.

“Bisiklet tamircisi Bağlum Baba, bizi bir bisiklet inceliğiyle tamir ettin, iyi de senin de bir ismin olmalı değil midir? Bari onu da ikram et de bugünkü nasibimiz tam olsun.”

Bağlum Baba kısa konuştu:

“Ben Yol Oğlu Hâdi. Yoldan gelip yola giderim. Buralara konup göçmektir kaderim.”

DEHŞETİN GÜZELLİĞİNDE; KAPLAN

GÜVEN ADIGÜZEL

*zaman beni sürükleyen bir nehir, ama nehir benim
beni parçalayan bir kaplan, ama kaplan benim*

Borges

MİNYATÜR NEVİN YAPICI YEŞİLYURT

Elias Canetti'nin, bir kaplanın gerçekten ne olduğunu Blake'in şiirini okuduğunda "anladığını" iddia ettiği yerdeyim, yani o şiirin tam ortasında; yirmi dizede sorduğu on üç soruyla vahşi kedilerin en heybetlisini anlatan Blake'in, bu görkemli güzellik karşısında yaptığı şahitliğin anlamı insandan azade değil elbette. Kendinden kaçarken kendine çarpan, içindeki dehşete teslim olmaktan usanmayan, kötülük ateşini ıslak odunlarla söndürmeye çalışan, gecenin ormanında tek başına ılık çalarak ışık arayan ve mezarlıklara ürpertiyle baksa da hep kendine gömülen; insan. Kendi kaplanını yapıp pençesinden ayrı düşen odur.

İnsansız *insan* şiirleri yazarak kendini daha geniş bir salona aldırان William Blake. Dehşetin estetiğini, korku ile hayranlık arasında salınan derin bir hayretin içinde, en şiirsel biçimiyle kaplan üzerinden gören şair bakışlı Blake'in şiir boyunca "The Tyger" cevaplamadığı sorularının on üçüncüsü şöyle; "Kuzu'yu yaratan mı yarattı seni?" Bu dizeden devam ederek kalemine düşürdüğü masumiyet şarkısı tonundaki "The Lamb" (Kuzu) şiirinde "Bu güzel giysiyi sana kim ördü?" övgüsüyle, güç-saflık (kaplan-kuzu) gerilimini şiir meydanına getirmekten çekinmeyecektir şair. Tabiatın dengesi, insanın kaotik ruhu, şiirden açılan anlamlar ve koca pençeleriyle hiç durmadan kalbimize doğru koşan kaplanlar.

Kaplan güçlü bir imge; şiirsel, derin ve estetik. Gücünü, heybetiyle birlikte gizemli varlığından alıyor aslında.

Söz gelimi aslan gibi göz önünde, geniş düzlüklerde uzanırken görüntülenmeye müsait sosyal bir canlı değil. Gizemli, tek başına ve arka sıralarda. Sürü hâlinde dolaşmayı sevmez, yalnızlıkla arası iyi ve hep pusuda bir avcı. Vahşi kedilerin en büyüğü, karleoparıyla birlikte en güzeli belki de. Ana vatanı Asya, Afrikalı değil, evi kayalık dağlar, saklı çayırklar, kara ormanlar. Aslan gibi kuru Afrika savanlarında değil, vahşi Asya ormanlarında yaşıyor, kralı değil koruyucusudur evinin. Ormanlar ve vahşi kedilere ait bütün güzel anlamlar, kaplanındır.

Gece Ormanında En Parlak Yalaza

Kara çizgili sarı postu, dev cüssesi, göz alıcı yürüyüşü, ölümcül pençeleri, gece görüşü, ürkünün kükreyişi ve bütün yalnızlığıyla kaplan. Hint kültüründe orman muhafızı, ayakta ölmesiyle meşhur, yüzmeyi çok sever ve en uzaklara sıçrar. Doğada tek tabanca, avının ensesinde, ölüm kadar sessiz ve hevesiz alkışlanmaya. Jean-Pierre Melville, Fransız suç filmleri başyapıtı sayılan *Le Samourai*'sinde (1967) bir samurayın yalnızlığından daha büyük/daha derin bir yalnızlığın ancak ormandaki bir kaplanın yalnızlığı olabileceğini söylerken haklıydı. Kaplan sürüsü estetiği bozar, tek başınalığın yolcusu ve kendi göğünün yıldızıdır kaplan. Yalnızlık, samurayları ve kaplanları öldürmez; eğitir, sınar ve çelikleştirir. Samuray ya da kaplan olmak lazım yalnızlığın karşısında.

Maradona'yla birlikte Arjantin'in ileri ikilisini oluşturan kaplan tutkunu Jorge Luis Borges, içinde onu

parçalayan kaplana "kaplan benim" diyebilecek kadar cesur bir yazar. Ama rüyalarına sözü geçmez bir türlü. O kaplanı çağırmalı, ondan murat alınmalıdır. Bilinir ki vahşi, yırtıcı ve estetikten gelen. Ve hangi dehşetli kabza, ölümcül korkularını alabilir ki avcuna; "Çocukluk gelip geçti, kaplanlar ve kaplan tutkusu eskidi ama hâlâ rüyalarım girerler. Ve hâlâ o bilinçsiz, kaotik ortamlar ve şöyle oluyor: Uyurken herhangi bir rüya dikkatimi dağıtıyor ve birden rüya olduğunu anlıyorum. O zaman şunu düşünüyorum: Bu bir rüya, istencimin eğlenmesi, madem sınırsız bir gücüm var niye bir kaplan yaratmayayım? Ah zavallı yetersizlik! Rüyalar hiçbir zaman canımın o denli çektiği o vahşi hayvanı yaratamıyor. Evet, kaplan geliyor; ama sıksa, güçsüz ya da tam kendisi olmayan farklı biçimlerde, bir görünüp bir yok oluyor, daha çok ya köpeğe ya da kuşa benziyor."

Elias Canetti'nin bir kaplanın gerçekten ne olduğunu Blake'in şiirini okuduğunda "anladığını" iddia ettiği yerdeyim, yani o şiirin tam ortasında. Bir kaplanla göz göze geliyorum. "Hangi uzak derinlerde, göklerde/ Yandı senin ateşin gözlerinde?/ Güldü mü o, görünce eserini? / Kuzu'yu yaratan mı yarattı seni?"

GÖLGELER KRALLIĞINDA BİR EZELİ MAĞLUP

s ü m e y y e ö z g e n

*İzzetinefsin en tuhaf çiçeği olan melankoli,
kendi usaresini ve bütün zayıflıklarının diriliğini türettiği
zehirlerin ortasında serpilip gelişir.*

E. M. Cioran

Derin, karanlık, sessiz bir göl. Kimselerin varoluşundan haberdar olmadığı, yerini bilmediği, keşfedilmemiş olmanın varlığından hiçbir şey eksiltmediği, iltifat beklemeyen, varlığını anlamlandırmak için hayran gözlere ihtiyaç duymayan, sakin, devingen... Yıldızlı gecelerin ve yağmurlu göğün altında gizemli bir düşü andıran kuytu bir göl. Karanlığın derinlerine kök salmış, suyun metrelerce altından salınarak yukarıya doğru uzayan zayıf gövdeler. Suyun yüzeyine yavaş yavaş yayılan, suya şeffaf kollarıyla sarılan yeşil yapraklar. Ve günden güne, geceden geceye dolgunlaşan tomurcuklarıyla bir sabah ansızın, bağırmadan, bir düşün karanlığından uyanır gibi sessizce ama tutkuyla yokluğun içinde renk renk beliriveren; altındaki derin ve bulanık suyun asık yüzünde, yeşil yapraklarıyla ve zarif çiçekleriyle bir tebessüm gibi salınan rengârenk lotus çiçekleri. Doğan, büyüyen, yaşayan, solan ve ölen.

Peki, bu muhteşem var oluşa bir çift gözün ilişmemiş olması bir lotusun bakir güzelliğinden bir şey eksiltir mi? Varlığının içinde hayatı ve

ölümü aynı anda taşıyan, -her şey gibi- başlangıcından itibaren bitişini de içinde büyüten, kuytu bir gölde tutkuyla açmış, bağırmadan yaşamış ve sessizce solmuş bir lotusun varlığına şahit olunmamış olması onun sürdürdüğü yaşamdan ne çalabilir? Bunların şu an için hiçbir önemi yok, belki yazının sonunda sorulacak sorular bunlar. Yalnızca şunu söyleyebilirim ki suyun yüzeyinde salınarak bizi selamlayan lotus çiçekleri “insan” denen o gizemli yaratılışı hatırlatır bana. O büyüleyici güzelliğın altında görünmeyen gölün karanlık sularının dibinde salınan cılız kökler; insan bilincinin ötesinde, kendisinin bile keşfedemediği karanlık bir boşluğun içine kök salmış; geçmişe, bugüne dahası geleceğe dair sezgisel izleri, duyguları ve hisleri çağırıştırır. Bulanık suyun derinlerindeki köklerinden beslenerek yüzeyde saf bir güzellikle renk renk açılveren lotus benim zihnimde, insan bilincinin derinliklerindeki kaostan köklenen, ondan beslenen ve yüzeye çıkan saf, bakir ve öznel düşünceleri imgeler. Koyu bir acıdan, tutuşmuş bir yüreğın azabından, kan çanağına dönmüş uykusuz gözlerden geriye kalan bir tortu

gibi zihinden dışarı atılveren arı ve öznel düşünceleri. Şimdi bütün bunlardan sonra artık size zamandan düşmüş bir bilincin, sıkıntının ve melankolinin karanlık ve derin sularında güzel ama yakıcı bir lotus gibi açılveren özgün düşünceleriyle ‘Ezelî Mağlup’ tan bahsedeceğim. Kök salmamayı, düşüncelerde bile hiçbir yere, hiçbir şeye ait olmamayı şiar edinmiş, mistik bir yurtsuzdan; Emil Michel Cioran’dan.

“Her bir dakikamın elli dokuz saniyesi,” diye söylendim sokaklarda, ‘acıya ya da... acı fikrine vakfedilmiş. Keşke bir taş olabilseydim! Yürek: Bütün azapların kökeni... Nesneye imreniyorum... maddenin ve donukluğun lütfuna...” der, *Çürümenin Kitabı* adlı kült eserinde Cioran. Hayatı boyunca hissettiği, bilincinde olduğu ve tedavi edemediği temel duygunun en iyi dile getirilmiş hâlidir bu cümleler. “Bir tür inceltilmiş can sıkıntısının”, “bu dünyaya ait olunmadığı duygunun”, “daima bir şeyin pişmanlığını çekiyor hissinin”, “doğrudan sebepleri olmayan devasız bir sürgün ihsasının”, “başarılar kadar başarısızlıktan da bağımsız özerk bir

duygunun”, “romantik bir sıkıntı-
nın”... Yani kökleri onun bilincinin
çok derinlerine tutunmuş; izzeti-
nefsin, kendi ürettiği zehrin içinde
serpilip gelişen en tuhaf ve zehirli
çiçeği olan melankolinin.

Topluluk içindeyken ya da arkadaş-
larının yanında hayal edilebilecek en
neşeli insanlardan biri olan Cioran,
neredeyse on yedi yaşından sonra
melankoli krizine düşmediği tek bir
gün bile geçirmedigini söyler. Çünkü
“yeryüzünün ve gökyüzünün marifet-
lerini ve coşkularını sevmek” isteyen,
varoluşa dair hem böylesine derin
tutku duyan hem de ciddiye aldığı
tek şey “dünyayla arasındaki çatışma”
olan birinin ruhu için paradoks ve
melankoli bir yanıyla kaçınılmazdır.
Efkârlıdır daima. Ne kadar yolculuk
yaparsa yapsın dönüp dolaşıp geldiği
yer, hayatının tutkusu olan ve ona
göre dünyanın en melankolik şehirle-
rinden biri olan Paris’tir. Kimi okursa

okusun nihayetinde dönüp dolaşıp
eline aldığı kitaplar; bütün zaman-
ların en büyük ve en derin yazarı
olarak gördüğü, kitaplarını beş veya
altı kez tekrar okuduğu Dostoyevs-
ki’dir. Hayran olduğu ve kendine en
yakın bulduğu kurgu karakter, tüm
zamanların genel olarak en büyük
romanı olarak gördüğü *Ecinniler*’in
canı sıkılan melankolik kahramanı
Stavrogin’dir. Onun içinde kendi zeh-
riyle yetişen bu melankoli çiçeğinin
arkasındaki şeyse felsefesinin temel
itici düşüncesi olan yakıcı “sıkıntı”
nöbetleridir.

Bazı anlar vardır. Suyuna kapıldığı-
mız ırmakla mücadele etmeyi bırak-
tığımız, kıyısına çıkıp oturduğumuz
ve içindekilerle birlikte akan ırmağı
dışarıdan izlediğimiz bazı anlar.
Varoluşumuza ilişik hissettiğimiz
zamandan koptuğumuz, Tanpınar’ın
deyişiyle “zamanın ne içinde ne de
büsbütün dışında” olduğumuz bazı

anlar. Bir yarılma başlar zihnimizde
bu anlarda. Bizi zamana ve mekâna
sabit kılan köklerimiz gevşer. İçimiz-
deki karanlık uçurumların kıyısından
aşağılara bakmayı ilk öyle zamanlar-
da öğreniriz. Hiçlik duygusuna ve
her şeyin boşluğu hissine değer, hayat
ve varoluş üzerine yeni bir gerçeklik
idrak ederiz. “Kendimizden kurtula-
madığımız için kendimizi yiyip bi-
tirmenin hazzına varmaya başlamak”
olarak tabir ettiği zamandaki bu
yarılmayı ilk kez “beş yaşındayken,
bir öğleden sonra saat üçte” tecrübe
eder Cioran. Onun zihnindeki bu
yarılmayı başlatan şey “sıkıntı”dır.

Sıkıntı, zamanı genişleten, yavaşla-
tan hatta donduran, bizi zamanın
dışına atan, her şeyin içinin bo-
şaldığı, anlamını yitirdiği o yakıcı
tecrübe, Cioran’ın tabiriyle “...o
zaman matemindeki madde’siz acı...”,
“...o devasız nekahet...”. Bir şeylerle
oyalanıldığında geçebilecek sıradan

bir can sıkıntısı değil nöbetlerle gelen, aylar boyunca süren sabit ve sürekli sıkıntıdır bu. Çocukluğundan itibaren tecrübe etmeye başladığı bu sıkıntı nöbetleriyle birlikte gelen ve kendi ifadesiyle hayatının trajedisini özetleyen “bilinçli olma bedbahtlığı”, yirmili yaşlarında yakalandığı ve yıllar süren uykusuzluk hastalığıyla daha da perçinlenir. Uykusuzken dakikadan dakikaya akmayan, belki akan ama ilerlemeyen, belki ilerleyen ama bir belirsizliğe doğru akan ya da bir hiçlik düşüncesiyle yüz yüze gelinen zaman, içine girilemeyen bir şeydir artık ve tamamıyla acımasız bir düşmandır onun için. Değirmen gibi dönen bu “sıkıntı” ve “uykusuzluk” döngüsü içinde, beynini ve yüreğini öğüten kasvetli saplantıların pençesinde tahammül edilemez bir hayat algısıyla yıllarca, geceler boyunca hayalet gibi dolaşır kentin sokaklarında Cioran. Uykunun sonunda gelen yeni bir şeye başlama dinçliğini, bir şeyleri unutabilme lütfunu kaybeder böylece. O kasvetli düşüncelerin içindeki ruh hâliyle yeni güne kaldığı yerden devam etmektir bu aslında, hiçbir şeyde ilerleme kaydedememektir. Melankoli dediği zehirli çiçek serpilir ve “Artık dayanamıyorum!” diye kendini bıraktığı ümitsiz bir intihar düşüncesine dönüşür. Bu ümitsizliğin içinde tutunabildiği tek şey “yazmak”tır.

Yazmak, her şeyin sustuğu bu uykusuz gecelerin içinde bir nevi tedavidir onun için. Yazdığı her şey gecelerin ürünüdür. Aslında yaşama tutku duyan, muhafaza ettiği bir hayat sevinci olan biridir Cioran. Bütün kitaplarının göğünü saran o karamsar havanın arkasında, hayattan memnun olduğu

anlarda değil de yalnızca yoğun bir yılgınlık hissettiği anlarında yazıyor oluşu vardır. Yazmak, bilincindeki tortudan yahut atıktan sıcağı sıcağına kurtulmak, uykusuz gecelerde bir nevi sayıklamak, kendini öldürmek yerine, kendine vurmak yerine yazmak; yani bir iyileşme çabası, içsel bir kurtuluş, kendine ve hayata daha iyi katlanabilmenin yoludur. Melankoli çiçeğinin zehrini ve tortularını bir nevi dışarı atma yöntemidir. Her kitap “bir intihar tehiri” dir onun için. Kitapları edebî açıdan kusurlu olsa da bu yüzden, kendini, yılgınlığı karşısında bir zafer kazanmış hissederek her kitabından sonra. Yazdıkları vurucudur, sarsıcıdır, yaralayıcıdır. Ona göre zaten bir kitap göz açmalı, sarsmalı, yaralamalıdır. Ama bu yaralumsuz bir anlam ihtiva etmez, çünkü “Birini yaralamak ile felç etmek aynı şey değildir!” Yaralayan kitap okurun hayatını bir şekilde değiştiren, bir şeyleri alt üst eden kitaptır, “Okuru okumadan evvelki hâlinde bırakan bir kitap, başarısız kitaptır.”¹; Kafka’nın da dediği gibi “Bir kitap, içimizdeki donmuş denize inen balta gibi olmalıdır.”

Peki, hayatını kendi ellerinden yazarak kurtaran bu melankolik yazar, yazmayı seviyor musunuz, diye soruklarında neden yazmaktan nefret ettiğini söyler? Neden yazdığı birçok kitabın sonunda kendisine; yazmak niye, kitapları çoğaltmak niye, ne pahasına olursa olsun yazar olmayı dilemek niye, diye sorar ve bunu bir komedi olarak görür? Çünkü ona göre yazmak içteki önemli her şeyi dışarı atmaktır. Yazdığımız şey esrarını yitirir, “dolayısıyla yazan kişi içini boşaltan kişi” dir, “Yazar geçmi-

şini satar. Ondan kurtulur.”², “Bundan dolayı yazarlar o kadar az ilginç insanlardır. ... içleri boşalmıştır, birer kukladırlar.”³ Yazmayan, kendini dışa vurmayan, içlerindeki yazarak tüketmeyen kişiler bu hayattaki en ilginç insanlardır onun gözünde. Kendini hayata geçiremeyenlere, iz bırakmadan silinme cesareti gösterebilmiş olanlara; bu hayattan, içindeki potansiyelleri el değmemiş hâlde bırakarak geçip gidebilme bilgeliğini gösterebilmiş olan hakiki bilgelere derin bir saygı ve hayranlık duyar. Bu yüzden Ezeli Mağlup’tur o. Yazmadan hayata tutunamadığı ve aynı zamanda yazmaktan bu kadar nefret ettiği için.

Cevap aramak için değil sadece Cioran’ı biraz daha iyi anlayabilmek için baştaki sorumuza tekrar geri dönelim: Hayatı ve ölümü varlığında aynı anda taşıyan, kuytu bir gölde tutkuyla açmış, bağırmandan yaşamış ve sessizce solmuş bir lotusun var oluşuna bir çift gözün ilişmemiş olması, yaşamına şahit olunmamış olması onun sürdürdüğü ve sürdürceği yaşamdan neyi eksiltir?

1 E. M. Cioran, *Çürümenin Kitabı*, İstanbul: Metis Yayınları, s. 32.

2 E. M. Cioran, *Ezeli Mağlup*, İstanbul: Metis Yayınları, s. 18.

3 E. M. Cioran, *Ezeli Mağlup*, İstanbul: Metis Yayınları, s. 99.

4 E. M. Cioran, *Ezeli Mağlup*, İstanbul: Metis Yayınları, s. 219.

BİR İNSAN

Aydın Karakimseli ile belki de herkes gibi ben de "Emanet" videosuyla tanıştım. Günlerce kendime gelememişim anlatılan hikâyenin büyüklüğünden. "Kimde ne var bilemezsin" in tarifi gibiydi anlatılan hikâyedeki özne... Büyük anlatıların artık hayatımızdan çekildiği söylenir durur. Benim için büyük bir anlatı ve büyük bir inşa kanalı açmıştı "Emanet"teki hikâye... Ve Dursun Çiçek'in rahmetli Aydın Karakimseli özelinde, Anadolu insanı hakkındaki şu sözlerini burada zikretmem gerek... "Anadolu'nun en ücra ve izbe köşelerinde o kadar çok insan var ki. Bunların çoğunun bilinçli sessizliği onları yokmuş gibi gösteriyor. Oysaki asıl yok olan; bir imaj, görüntü, teşhir ve tüketim ekseninde sahnede olanlar..." Aydın Karakimseli, işte tüm bu olup bitenlere bir itiraz bıraktı belki de... Büyük hikâyeler mi? Hep yanı başımızda...

BİR FİLM

48 yaşında, başarılı bir İngiliz edebiyatı hocası olan Vivian Bearing'in kanser olduğunu öğrenmesi ile başlıyor filmdeki hikâye. Bu haberle, binlerce farklı insanın tepkisine, aynı yüz ifadesine bürünmesine Vivian'la beraber bir kez daha tanık oluyoruz. Hikâyenin aslını, öncesini, Vivian'ın kim olduğunu anlayamadan bir kabul edişi görüyoruz. İnsan kendiyle karşılaşmadan önce; çok uzaklarda dönüp de ardına bakınca, o kendinden uzaklaştığı yabancıya özlem duyuyor en çok. Bu sanırım doldurulmayacak bir boşluk. O nedenle o boşluğu dolduracak her ne varsa, artık o andaki dünyanın çok uzağına düşüyor. Ama nihayetinde ölüm de bir kendimizle karşılaşma biçimi. O hâlde *Wit*, bize ne anlatıyor? Cevap aramaya başlayanlar için sorular filmde...

ÜÇ TAVSİYE ABDULLAH KASAY

BİR KİTAP

Hermann Hesse'nin tüm eserlerinin içindeki metinlerin derlemesi olan bu kitabı Hüseyin Akın'ın elinde görmüştüm ilk. Üsküdar'da bir kafede otururken hiç düşünmeden tuttu ve hediye etti bana o an. Hesse, kitaplarını okudukça hayranlığımın arttığı bir yazar. Örneğin *Siddhartha'sı* belki de en başa yazılabilir bu manada. Ama kurmacanın yetmediği anlar hep var. Bu anlarda en içkin taraflarımıza yöneliyoruz. Ağaçlar da onlardan biri. Deneme ve şiirin bir aradalığı, uğuldayan rüzgârların dalları kıpırdatması gibi. "Ağaçlar hep en etkileyici vaizler olmuştur benim için." Böyle başlıyor kitap. Ne büyük duyuş... Gerisini anlatmaya gerek yok belki de...

Yol boyu söğüt ağaçları vardı. Söğütleri içinde büyüten dereye ördekler, kazlar, mekeler yüzüyordu. Birkaç tavuk sinsi sinsi güneşleniyor, haylaz bir kedi eski elektrik direğine sürtünüyordu... Yıkık dökük taş evler, çatısı çökmüş ahırlar, bel vermiş bağ bahçe duvarları, meyvesi dalında kalan elma, armut, ayvalar... Sarmaşıklanmış bir duvar önünde, tek tük yaşlı adamlar.

Köye bir yabancı gelmiş! Ayağa kalkıp selamladılar. Kırık dökük iskemlelerden birini altına uza-tıp buyur ettiler. Sonra çay geldi. Demli ve anlamlı. Yorgunluğumu aldı desem yeridir. Hâl hatır sorup beklediler. Öyle ya gelene neden geldin denilmez, bu eski bir görgüdür! Özlediğim koyu sohbet başlayınca, buralara gelme nedenimi deyiverdim! Şaşıp kaldılar. Sadece fotoğraf çekecektim. Toprak damlı birkaç ev, kanatlı oyma kapılar, taş değirmen, bakraçlı kuyular... Vs. Uzaklardan gelişimin tek nedeni bu muydu? Buydu! Vedalaşıp kalktım... Tozlu topraklı yollar önce bir kuyuya çıkardı beni. Ağzı kapalıydı. Suyu salınan lastik bakraç, pörsümüş bir kinnapla, kuyu ağzındaki çivileri paslı kapağa bağlanmıştı. Nuh Nebî'den kalma kuyuya en son ne zaman insan eli değmişti belli değil. Kurt kuyruğu dikenlerinin çepeçevre sardığı kuyudan su çekemeyeceğimi anlayınca yola düştüm. Arıların vızıldanıp durduğu ağaçların altı

çürümüş elmalarla doluydu. Sık elma ve ayva ağaçlarının bulunduğu duvarı yıkık bahçeyi ayırık otlarıyla pıtraklar sarmıştı. İleride, bahçenin köşesinde bir ev vardı. Yanında da toprak damı içine yıkılmış bir ahır. Pıtraklara aldırmadan eve doğru yürümeye başladım. Üzerini çalılarla örttükleri bir kuyu vardı. Çalıları aralayıp, suya varmak derdiyle eğildim. Kuyu kördü. Kapı önünde, ortadan ikiye kırılmış el değirmeniyle paslı bir nacak duruyordu. Perdeleri güneş eritmiş, camları örümcek bağlamıştı. Çatıdan rüzgârın attığı kiremitler merdiven önünde parçalanmıştı. Çatı kısmına bağlı her yeri yıkık merdivenin noksanlarını çiçekleri mavi bir sarmaşık kapatıyordu! Mavinin tonu ve coşkusu ile sarmalanmıştı evdeki insan yokluğu! İnsan yoktu burada. Kimse kalmamıştı. Her köyün aşağısı ve yukarısı olur ya! Burası aşağı olmalıydı. Yukarıya yeni evler, yeni yaşantılar kurmuş olmalılar diye düşündüm... Yeşil renkli oyma ahşap kapıyı arkamda bırakıp köyün yukarısına doğru yürümeye başladım. Her yer toz, diken ve sessizlik. Kimi kapıların önünde, boylanmış kuru otların arasına saklı kağnı tekerleri. Şehir yerinde çay bahçelerinin kıyılarını süsleyen tekerlekler bunlar... Eski-memiş bir şey aktı içime. Dağıldım. Aklıma bir kıvrantı düştü. Seğirtmeye başladım. Kuru otların arasından bir şey takıldı ayağıma ve bir ayva ağacının altına düşüp kaldım...

Dikenli, paslı bir teldi bu? Kavrayıp kendimden ayırdım. Hışımla bir kenara fırlattım. Niye gelmiştim buraya? Eskinin ruhuna dokunma derdi şimdiden yormuş muydu beni? O sırada bana gülümseyen bir ayva gördüm. Diğerleri dalında. Sadece bu düşmüş. İki yanında iki gamze. Ben de gülümsedim ona! Eskiden, hamile kadınlara ayva yedirirmiş büyükler. Çocuk gamzeli olsun diye! Ne o ayvanın düşüşü tesadüftü ne de benim buralara gelip onu görüşüm. Kalktım ve bulmam gereken şeyi aramaya koyuldum...

Köy iki yakadan iki kanalla göle bağlanıyordu. Suyun yüzü, yaşlı ama diri kalmış söğüt ağaçları ve tuğ bağlamış sazlıklarla kaplıydı. Kıyı kenar her yerde ters yatırılmış kayık ölülere vardı. Kiminin boğründe yarım kalmıştı harfler. Kimininse her yeri çürümüştü. Belli ki balıkçılık hüküm sürmüştü köyün aşağısında. Yürümeye devam ettim. Taşları sağlam bir evin önünde durdum. Pencerede kuruyup gitmiş bir fesleğen, tam fotoğrafık da bir kapı vardı. Pörsümüş bir kinnap ile çengele kördüğümlemişti bu kapı. Elim havada kalakaldım. Yine kimse yoktu... Bir taşın üzerine oturup beklemeye başladım. Ne gelen oldu ne de giden! Hafif bir esinti çıktı. Birkaç yaprak döküldü. Karşı sazlığın içinden ördek sürüleri havalandı. Başka ses yok! Sessizliğin sesine yürümek için ayağa kalktım. Gördüğüm ilk

yokuşu tırmanmaya başladım. Evler var. At arabaları, kağnılar, dişleri kırık dirgenler, sapsız yabalar da var! Ağaçlar, meyveler, otlar, dikenler de var. Kuşlar, ördekler, kazlar da var... Ama hiç insan yok! Tek bir soru için tek bir zihin yok burada! Ne garip. İnsandan kaçıp geldiğim bu yerde döne döne insan arıyorum... Bir kuyu daha. Kapağı açık. İçine sarkıtılmış iki bakraç ama su yine yok. Dilim damağıma yapıştı. İki elma koparsam, ayvadan bir ısırık alsam kendime geleceğim... Rüzgâr sustu. İkinci indi inecek. Güneş ferini çekme telaşına düştü, köyün üzerinde bir kızılık ve yosun kokusu. Gölde geliyor. Buraya gelirken yanından geçtim. Ağ atan kayıklar, bağırان adamlar vardı. Zaten yolu da onlar tarif ettiler ve aynı şaşkınlık onlarda da oluştu. Fotoğraf çekmeye... Bunca yolu... Toprak damlı evler, en mahir ellerin işlediğı kapılar, bakraçlı kuyular sadece burada vardı... Dediklerini buldum. Kapılara en nadide örnekler oyulmuş en eski boyalarla boyanmışlar. Kuyu ağızlarında bakraçlar bağlı. Toprak damlar yıkılmış ama olsun... İşte tüm bunları sorabileceğim bir Allah'ın kulu yok burada! Çıktığım yokuşu indim sonra. İki ceviz ağacı gördüm. Varıp altına oturdum ve avazım çıktığı kadar bağırmaya başladım: "Kimse yok mu?" Ses veren olmadı ama cevizin başından sürü hâlinde su kuşları havalanıp kayboldu. Bu köy kuşların eviydi belki de... Etrafıma baka baka "Kimse yok mu? Kimse yok mu?" diye bağırırken yokuşun dibindeki çeşmeyi görüp o tarafa seğırttim ama ne çare. Tek damla su yoktu! Bakır bir maşrapa, pörsümüş

bir kınnapla kurnaya kör düğümlenmişti. Kimsenin çözeceğı bir düğüm de değildi bu! Susuzluk, cümlesizlik ve sevgisizlik en çok korktuğum üç sebepti. Cümlesizlik de sevgisizlik de insanla ilgiliydi ama insan yoktu... Arkama bakmadan koşmak istedim. Koşarken içimdeki tüm cümleleri göğün maviliğine bağırarak, gölün suyuna salmak, sazlıklardaki tuğlara bağlamak... Koştum. Koştum. Koştum... Arkamdan bakan da yoktu. Uğurlayan da. Ama su kuşları içimdeki hasretten haberdar gibi geri gelip köyün tepesinde dönmeye başladılar... Onlar döndükçe etraf da döndü ve ben olduğum yere düşüp kaldım... Beyaz, kireç boyalı, yağmur yağdıkça etraftaki toprağın duvarlara sıçrayıp leke yaptığı bir binanın yanındayım. Pencerelele var. Camlar kırılmış. Önünde kocaman bir söğüt ağacı. Dalları salkım salkım. Bazı yapraklar sararıp dökülmüş. Diğerlele ha düştü ha düşecek. Gelmemi beklemişçesine başımdan yağırıyorlar. İçimdeki karanlıklar aydınlanmış gibi binanın etrafını dolaşmaya başlıyorum. Arkada bir demir kapı. İki kanatlı. Boyası akmış. Vişneçürüğü gibi. Binanın üst kat camları duruyor ama yüksek. Kapının üzerinde bir levha: ... Kırmızı Kütüphanesi!

Başımda bir döngü. Gözlerim kara kara. Kapıyı zorluyorum. Kilitli değil ama pörsümüş kalın bir kınnapla düğüm edilmiş. Kördüğüm... Elime gelen her şeyle kapıdaki düğümü açmaya, kesmeye, kopartmaya gayret ediyorum. Olmuyor... Arka tarafın, alt kat pencerelerinde cam olmadığı geliyor aklıma. Koşuyorum. Ağır bir

taşı yuvarlayarak pencerenin altına sürüklüyor üzerine basıp içeriye atlıyorum. Düşmek mi atlamak mı aldırmadan binaya süzülüyorum... Karanlık biraz. Gün ha indi ha inecek. Kuşlar gitti çoktan... Aşağı katta üç oda var. Boş. Bomboş. Merdiveni bulup, duvara dayanarak üst kata çıkıyorum. İki oda. Kapıları kapalı. Kınnaplar ilmek edilmiş. Dokununca çözülüyorlar. Odanın birinde iki eski masa. Dört sandalye. Tek tük rafı kalmış ahşap bir kitaplık. Gıcır gıcır bir daktilo... Diğer odaya koşar adım... Dörder katlı üç kitaplık ve kitap kokusu ve örümcek ağları ve saksılarda kurumuş çiçekler. Kitaplar kaplı. Kapıların hepsi kırmızı. Uyanıyorum... Kimse yok! Kimse kalmamış köyde. Hepsı bir olup saklanmışlar kitapların içine...

**“Susanların
yalnızlığı,
yazarların anlama
çabasıyla birlikte
yürür.”**

MUSTAFA KURT

@ mustafakurtdb

Çocukken zaman yavaş akar, Güneş geç batar, Ay geç çıkar.
Bir serçe öter, bazen bin yıl sürer, çisil çisil bir yağmur yağar,
sonsuz kadar. Zaman genişler, genişler...

Herkesin çok konuştuğu ve derinlerden gelen seslerin kaybol-
duğu bu çağda duymak, hissetmek, bilmek değil sezmek için
içimizdeki o çocuğu hatırlamalıyız belki de. Bekleneni değil
beklemeyi önemsemeli, konuşulani değil susulani dinlemeli...

Bu ay; bize “Eve dön! Şarkıya dön! Kalbine dön!” mısrasını
hatırlatan, dünyaya o çocuk gözleriyle bakıp görebildiklerini
kendi iç dünyasında sırlayan yazarımız Prof. Dr. Mustafa Kurt’u
ağırlıyoruz.

SÖYLEŞİ
SELMA MAŞLAK

Seslerden Uzakta isimli kurgu kitabınızı keyifle, dura dura ve susa susa okudum. “Kelimeler sükûnete erişenlerden büyük bir huzurla ayrılır.” diyorsunuz orada. Herkesin çok konuştuğu ve içeriden gelen seslerin her an yitip gittiği bu çağda sükûnete hakkını teslim edip yeni bir dil inşa ediyorsunuz: İsmi, Hâlce. Hâlce nasıl bir dildir? Herkes öğrenebilir mi? Bize biraz bu dilden bahsedebilir misiniz?

Seslerden Uzakta (Susanları Anlamak İçin Sözlük), insanlar arasındaki iletişim veya iletişimsizliğin farklı hâlleri üzerine düşünen ve sorgulayan bir kitap. İletişimi yalnızca dil ve kelimelerle tanımlamıyor *Seslerden Uzakta*. Hatta dilin söylemek istediklerimizi genellikle perdelediğini, bazen de anlatmak istediklerimizi karşılayamadığını öne sürüyor. “Kelime dağarcığımız çok fakir olduğu için hayatta başımıza gelen pek çok şey isimsiz kalır.” diyor bir yazar. Bu çerçevede, kitabın başında tanımlamaya çalıştığım, aslında insanlık tarihi kadar eski bir dil var: Hâlce. Ben insani hâlleri kastederek “hâlce” dedim, yoksa başka bir isim de verilebilir bu dile. Susmanın çok özel bir iletişim biçimi olduğunu öne süren bir bilincin ürünü bu dil. Ancak sözünü ettiğimiz şey, sadece susmakla veya susanların birbiriyle iletişimi ile ilgili değil. Konuşmalardaki yutkunmalar, kaçırılan bakışlar, elleri koyacak yer bulamamalar, uzaklara dalıp gitmeler, ses tonundaki dalgalanmalar ve sürçmeler gibi iletişimin içinde olan bütün unsurları kuşatan bir dil “hâlce”. Ses ve görüntülerin içinde kaybolduğumuz bir çağda, susmanın erdemine inananların tercih ettiği bir bilgelik hâli aynı zamanda. Hesaplanmış susmalar bu dilin ruhuna aykırı. Bu dili herkes biliyor aslında. Sadece üstünde biraz düşünmek

gerekıyor. Derdini birilerine niçin anlatamadığını fark edenler, konuşur veya dinlerken insanları izleyenler bu dili sezmeye başlamıştır zaten. Sezmek dedim, çünkü o, bilmekten daha sahicidir “seslerden uzak”ta olmayı tercih edenler için. Ben de bu kitapta önce Hâlce’deki bazı kelimeleri tanımlıyor, sonra da onların geçtiği kısa hikâyeler yazıyorum. Kitabın çıkışından bugüne Hâlce’nin hayli yaygınlaştığını, en azından üzerinde düşünölmeye başlandığını söyleyebilirim.

Her mesleğin yahut işin birtakım gereklilikleri vardır. Yazmak ile susmak arasında da böyle bir ilişkiden söz edebilir miyiz? Susmayı bilmek, yazmanın gerekliliklerinden midir?

Sorunuz çok önemli bir noktaya temas ediyor. Evet, yazmak öncelikle susmaktır; yavaşlamak ve durmaktır. Dünyanın seslerine kulaklarınızı tıkamadan herhangi bir şeyin özüne nüfuz edemez ve onu kavrayamazsınız. Yazmak, üstüne düşündüğünüz şeyle yapılan bir iç konuşmadır. Ama konuştuğunuz, o şeyin kendisidir. Bu bir kavram da olabilir bir değer veya insani bir hâl de. Konuştuğunuzda hep birilerini muhatap alırsınız ama yazmaya başladığınızda içinize döner ve içinizdekilerle yüzleşirsiniz. Bu bakımdan yazının ilk muhatabı o şeyse ikincisi kendinizsinizdir. Biri okuyup yorumlayıncaya kadar, yazılan şeyin var olduğunu bile söyleyemeyiz. Susmayı bilmek, susabilmek, bir şeyi tanımlayan kelimeleri başka görüntüler, sesler ve duygularla yeniden tanımlamanın ilk şartıdır. Yeni bir dünya kurmak, oradaki kurgusal kişilerle söyleşmek, onların derinliklerine inmek, ancak iradi bir yalnızlıkla mümkün hâle gelir. Susanların yalnızlığı, yazarların anlama çabasıyla birlikte yürür. Şayet

yazarlar dünyanın en yalnız insanları olmayı başaramasalar, yazdıkları şeyler bu dünyadaki yargıları tekrar eder dururdu. Yazmak zaten bizatihi yalnızlaşmayı çağıran bir süreçtir. Her yazar ele aldığı şeye yeni sorular sorar. Bu çerçevede yazmak, soru sorabilme ve bunlara cesaretle ve dürüstçe cevap verebilme yeteneğidir. Yazmanın bir masanın başında oturup yeni yolculuklara çıkmak olduğunu bilirsek bu yolculuğun içsel bir yolculuk ve yüzleşme olduğunu da kabul etmemiz gerekir. Yazar, kendisiyle hesaplaşabildiği ölçüde yazdığının derinliklerine inebilir ve onlara yeniden bakabilir.

Sait Faik “Mektup” adlı öyküsünde “Şu insanoğlunun elinde kala kala yine hep güzelleri kaldı. Onun için yazı yazmaktan korkmamalı. Kötüsü üç günlük, üç seneliktir. İyisi tarih olduğundan beri bize kalıyor.” diyor. Sait Faik’in bahsettiği üç günlük yazıyla

tarih olduğundan beri bize kalan yazıyı birbirinden ayırt eden şey nedir? Nedir bir yazıyı edebî kılan, sanat eseri yapan?

Sait Faik, gündelik olanın içinde kalıcı olanı ve insani olanı aradı hep. Sokaktan geçen adamın sıradan bir anını anlatsa bile oradan insani özle ilgili olan şeyi ayırmaya çalıştı. Olanı, olduğu şekliyle hiç süslemeden anlattı. Ama onun “görme biçimi” ve yeteneği öyle güçlüydü ki baktığı yerdeki insanın hâllerine hemen nüfuz edebiliyordu. Onun sözlerindeki vurgu da zaten insani olanın derinliklerini kavrayan ve onu doğru kelimelerle aktaran metinlere yönelik. Edebî metinler, anlam katmanları derinlikli olan, yeni bakış açıları sunan veya daha önce kimse-nin gitmediği yollardan giderek yeni bir anlatım dili arayan metinlerdir. Bu bakımdan bir metni edebiyatın dünyasına dâhil etmenin birkaç ölçütü vardır. Edebî metinlerin bazıları

çok özgün bir fikirle karşımıza çıkar, bazıları sıradan olana yeni bir yerden bakmayı başarır, bazıları da yeni anlatım teknikleriyle okurunu karşılar. Yüzeysel olan, hazır kalıpları kullanan, okuyana sahici bir şey söylemeyen metinlerin ömrü üç günlük bile olamamıştır. Ortalama bir okur iyi ile kötüyü ayırabilecek yeterliktedir. Okurun asla affetmediği şey ise samimi-yetsizliktir. Her okur yazının sahiciliğini daha birkaç cümleden itibaren keşfetmeye başlar. Samimiyeti olmayan sözlerin yarına kalma ihtimali yoktur.

Bir zamanlar sanat, gerçeği ne denli yansıtabiliyorsa o denli iyi, nitelikli kabul edilirdi. Bir resim gerçeği taklit edebildiği oranda değerliydi mesela. Bu hikâye ya da roman için de böyleydi. Şimdilerde gerçeklik algısının değiştiği bir çağda yaşıyoruz. Bugün yazmanın öyküsü ne aşamada ve bize neyi, nasıl anlatıyor sizce?

Birkaç yıl önce bir kitapta şuna yakın bir cümle okuduğumu hatırlıyorum: “Bir çağ ne kadar mutlu ise sanat o kadar gerçekçi, ne kadar huzursuz ve mutsuz ise sanat o kadar soyut ve alegoriktir.” Hafızamda kaldığı şekli bile bence meramı anlatmak için yeterli. Modern zamanlar, insanın bu dünyada kendisini yalnız ve huzursuz hissettiği bir çağa denk düşüyor. Tüketim toplumunun esareti altında, imaj ve göstergelerin hâkim olduğu bir hız toplumunda yaşıyoruz. Her şey hazır kalıp ve paketler hâlinde sunuluyor. Söz gelişi, bir mesleği seçtiğinizde önünüzdeki 45 yıllık hayatınız neredeyse tayin edilmiş gibi görünüyor. İnsanlık, bir zamanlar tutunduğu değer ve inançlarından uzaklaştıkça daha da huzursuz hâle geldi. Bu bakımdan böyle bir dünyanın ürettiği bilinç ve sanatın da bu karmaşaya denk düşmesi gerekir. “Yeni gerçeklikler, yeni anlatım biçimleri arar.” sözü bu anlamda çok doğru. İnsanlık, aklın ve bilimin ışığında yaşadığı o realist/gerçekçi sanat anlayışını çoktan terk etti. Bunda, yaşanan iki dünya savaşının büyük etkisi oldu. Aydınlanma ile başlayan ve aklın hükümlerine teslim olan bir dünyanın ürettiği realist estetik, modernist estetik tarafından tarumar edildi ki bu, insanlığın yaşadıklarının bir sonucuydu. Bilinçaltına yönelik çalışmalar, aklın ve mantığın insanın karmaşık yapısını izah edememesi gibi sebepler modern bir estetik anlayışını beraberinde getirdi. Modernist estetik, kendine özgü yeni teknikler (bilinç akışı, iç monolog vb.) ile modern insanın iç dünyasına ve yeni gerçekliğine eğildi. Doğrusal zaman anlayışı kırıldı. Bilim ve psikolojinin imkânları yeni ve çok katmanlı metinlerin ortaya çıkmasına kapı araladı. Bütün bunlar insanın artık bu dünyada yaşadığı karmaşa hâlinin bir yansımasıdır ki bu da çok katmanlı, soyut, sembolik bir sanatı çağırmıştır.

“

Bir ağacın toprağa dokunan köklerine dokun, onlardan daha zayıf değilsin. Başını kaldır ve yürümeye devam et. Hayatın binbir rengi var, solan yaprakların bile... Öyleyse pencereni aç yıldızlara. Dışarı bak ey ruhum, bir parça gökyüzü ve çokça umut var orada. Kayalar bile içinde bir tohum taşıırken senin bu katılığın niye?

Behçet Necatigil şiir üzerine yapılan bir tartışmada “Kültür, dipnot düşmemektir.” diyor. Serbest Okumalar kitabınızda rastladığım bu cümle pek çok şeyi özetliyor gibi geldi bana. Aslında sadece şiirle sınırlı kalmayan bu konuyu nasıl anlamalıyız? Kültürün dipnot düşmemesi ne demektir?

Hepimiz kültürün içine doğarız. Dili öğrenmeye başladığımız o andan itibaren de o kültürü hava gibi tenefüs etmeye başlarız. Kültür, binlerce yıllık bir birikimin sonucu olduğu için öğrenilen; bir milletin tarihidir, dilidir, davranış biçimleridir. Bütün bunları doğal davranışlarımız hâline getirirken, bilgi düzeyinde de yeni şeyler öğrenmeye başlarız. Örneğin; inançlar, değerler, edebiyat, düşünme biçimleri vb. Bütün bunlar bizi hem bir toplumun parçası yapar hem de bu dünyaya uyum sağlama-mıza yardımcı olur. Söz gelişi “Hayırlı olsun.” ifadesi bize özgü bir konuşma ifadesidir. Buradaki “hayır” kelimesinin anlamsal açılımlarını ilk bakışta bir Batılının anlaması oldukça zordur. Çünkü hem inanca hem de iyi dileğe atıfta bulunur. Bu bakımdan bazı kültürel kalıpların başka dillere birebir çevrilmesi neredeyse imkânsızdır. Bu bakımdan zaten içine doğduğumuz, doğal olarak bildiğimiz şeyler için bizim dipnot düşmemize, açıklama yapmamıza gerek yoktur. Bunu doğal olarak edinmiş olmamız beklenir. Kültür-lenme böyle bir süreçtir. Herhangi birisi konuşma esnasında “Mecnun olup yollara düştüm.” derse onu durdurup “Ne demek istedin?” diye sormayız. Çünkü onun atıfta bulunduğu pek çok bilgiyi zaten içselleştirmiş olmamız gerekir ki kültürü edinmek de böyle bir şeydir.

İspanyol yazar Unamuno, Günlükler’inde “Bir isim bırakıyorum. Bir isimden fazla nedir ki o?

Tamamen uydurarak ürettiğim kurmaca kişilerden neyim fazla olacak?” der. Bazen kahraman yazarından ya da hikâyeye hikâyeciden daha güçlü daha büyük olabiliyor değil mi? Bu konuyu biraz açabilir miyiz?

Sorunuz kurmaca ve gerçeklik bağlamında çok ilginç bir meseleye dikkat çekiyor. İnsanoğlunun ürettiği kurmaca bir kişilik gerçekten yaşamış sayılabilir mi? Hepimiz onlara inandığımızı, isimlerini hatırladığımızı hatta resimlerini bile çizdiğimizimize göre onların varlığını kabul ediyoruz. İnsanlık tarihi boyunca sessiz sedasız milyonlarca insan geldi geçti dünyadan. İsimleri ve ne yaptıkları tamamen meçhul ama roman karakterleri hikâyeleri okundukça hatırlanıyor. Demek ki hikâyesi olan kalıyor, anlatılmaya değer hikâyesi olan varlık alanı buluyor. Bu meseleyi Unamuno, Behçet Necatigil’in Türkçemize çevirdiği *Sis* adlı romanında da tartışır. Romanın merkezî karakteri Augusto Perez, kendisini hayalî bir varlık olarak kurguladığını söyleyen yazarının karşısına çıkıp: “Gerçekte var olmayan, ne ölü ne diri bir hayal yarattığı ben değilim de sizsiniz belki. Sizin sadece hikâyemi insanların bilincine ulaştırmak için bir vesile olmadığınız ne malum? Ben kendim olmak istiyorum, kendim. Yaşamak istiyorum.” diyerek varoluşuna, yazarından çok sahip çıkar. Var olma bilincinin var olmaktan daha önemli olduğunu fark eden bu roman kahramanı gerçekten çok etkileyicidir. Onun, yazarıyla gerçekleştirdiği o uzun ve çetin konuşma, edebiyat tarihinin en görkemli sayfaları arasında yer alır kanaatimce. Evet, düşleyebildiğimiz şey vardır ki var olmak ille de et ve kemikle izah edilemez.

Mustafa Bey size kişisel bir merakımı sormak istiyorum. Metnin ya-

pısal bütünlüğü, kronolojik akış, sebep-sonuç ilişkileri, metinler arası vs. Bütün bunlar aslında metinden çok metin üzerine yazılan malumatları bilmeye yönelik bir okumayı zorunlu kılıyor. Hekimin hastalık hakkında literatür taraması gibi biraz. Okuma yaparken bütün bunlardan yorulduğunuz oluyor mu? Sadece metinle baş başa kalmayı, akademik gözlüğünüzü bir kenara bırakıp “saf okur” olmayı düşünüyor musunuz bazen?

Ahmet Hamdi Tanpınar bir yazısında “Edebiyatın tadını okurlar çıkarıyor.” der. Öyle doğru bir tespit ki bu. Bir edebî metni yazmak da onu herhangi bir amaç için okumak da çok zahmetli süreçler. Akademik veya teknik incelemeler yapmak için metni yapısal, tematik veya anlatım özellikleri bakımından incelemek belli bir aşamadan sonra gerçekten tatsız bir hâl alabiliyor. Ancak bir şeyi oluşturan parçaları görme becerisi kazanmak için belli bir noktaya kadar bu işlemler gerekli. Elbette okumanın en haz vereni, o metni sadece zevk için okumak.

Bu, yolu hissetmek gibi bir duygu. Kendinizi cümlelerin arasına bırakır ve anlatıcı ile birlikte hikâyenin ara sokaklarında yolculuğa çıkarsınız. Daha da keyiflisi, şayet yazma yeteneğiniz varsa bir metni “yazar gözüyle okumak”tır. Orada metnin yazarıyla da konuşa konuşa ilerlersiniz. Bu harika bir yol arkadaşlığıdır. Her iki durumda da okumak çok insani bir eylem ve bir kere lezzetini aldıysanız okumadan yapamazsınız. Arjantinli yazar Borges’in “Kum Kitabı” adlı bir hikâyesi vardır. Kapağı her kapatıldığında sonu değişen ve bu yüzden de okurunun asla elinden bırakmadığı büyümlü bir kitabı anlatır. Sonunda kitabın meraklı sahibi harap ve bitap düşer. Kendi gözlerini bağlayıp kitabı Millî Kütüphane’nin rafları arasında kaybedip bu kışkırtıcı kitaptan kurtulur. Okumak bir iptiladır ve ondan vazgeçmek mümkün değildir.

Seslerden Uzakta’yı okuduktan sonra Mustafa Kurt’a ait başka anlatılar niye yok diye sorası geliyor insanın. Aslında Sokaklar da Seksekler kitabınızı “devam edecek...” diye bitirmişsiniz.

Devam edecek mi bekleyelim mi ne dersiniz?

Yazma tutkusu beni hiçbir zaman terk etmedi. Akademik süreçlerde yazdığım pek çok inceleme, araştırma ve eleştiri metni oldu. Ne var ki bir hikâye veya edebî başka türde bir metin yazmak benim için heyecan verici bir yolculuk. Yıllardır zihnimde biriken pek çok hikâye var. Ayrıca başka kurgusal metinler de. Şimdilerde uzunca birisini bitirmeye çalışıyorum. İnşallah eylül ayına doğru tamamlayabilirim. Evet, bundan böyle akademik çalışmalara uzunca bir süre ara verip birkaç edebî metin yazmak istiyorum. Bakalım zaman neler getirecek?

Seslerden Uzakta’da “Ehli bilir ki hâller ve kelimelerin de rengi vardır.” diyorsunuz. Son olarak size bazı renkler versem ve bu renklerin Hâlce’deki karşılığını sorsam, birkaç cümleyle ne dersiniz?

Elbette siz *Seslerden Uzakta’yı* okumuş birisi olarak soruyorsunuz bu soruyu. Okurlarımızın bir kısmının kitabı okumadığını düşünerek ben

kitaba atıfla tanımlamak isterim bu kelimeleri. Kitapta şöyle tanımlamışım bunları:

Turuncu: Bu renk Hâlce’de onu oluşturan sarı ve kırmızının yakan değil, ısıtan alevini karşılar. Yapraklar turuncuya büründüğünde, yeni başlangıçları ve sürgünleri de haber verir. Turuncuyu kuşananlar, içleriyle dışlarının bir olduğunu söylerler size. Sonra o renk sanki bir insan olur ve o yalnız yazarın dediği gibi: “Parmaklarında yaldızlı bir şey vardır, her dokunduğunu ona geçirir; bir masal, bir rüya yapar.” Elbette her renk bu dünyanın pek çok hâline denk düşer ama turuncu bizzatıhi değdiği şeyin içine işler, onu kendisine benzetir. Kelimeler içimizdekileri anlatamıyorsa eğer renklerle yazılmalıdır bazı şeyler.

Mavi: Mavinin Hâlce’deki karşılığı, güzel Türkçemizin yapayalnız şairinin şu dizelerindeki kullanımına denk gelir: “Kapasam her yerleri mavilerden bir soluk bilsem / Olmazsa biçip biçip denizlerden giyinsem.” Şiir ehli bilir ki mavi hâllerin en saf olanıdır ve mavice bilenler; denizce, rüzgârca ve gökçe de bilirler.

Kara: Ehli bilir ki hiçbir dilde eş anlamlı kelimeler yoktur. Siyahın yerine zaman zaman “kara” kullanılsa da karanın içe, siyahın dışa ait olduğunu bilir ehli dil olan. Hâl dilince konuşanlar “kara”dan haber verildiğinde, her karanın biraz da onun çıktığı yere ait olduğunu da bilirler. Her göz kendi rengini verir dünyaya Hâlce’de. Bu yüzden “kara”ya karşılık gelen kelimeler yoktur bu dilde. Siyah ise ancak “beyaz”ın karşılığı kadar vardır. Şimdi etrafına bak ve söyle: “Dışarıya baktığında da içindekini görüyor musun ey ruhum?” Gün gelir karalar beyaza döner ve ikisinin arasında hiçbir fark kalmadığında, renksiz bir sonsuzluğa yürür insan.

Edebiyat, mutlak doğru ve yanlışların dünyası değildir; tam aksine o, sınırsız ihtimal ve hayallerin dünyasıdır.

İŖTE O SAHNE!

Derleyen: **Sema Yani**

“Ben bir karış dahi olsa vatan toprağını satmam, zira bu vatan bana değil milletime aittir. Milletim de bu toprakları ancak aldığı fiyata verir. Çünkü bu topraklar kanla alınmıştır, kanla verilir! ... Osmanlı eğer Filistin’den çekilirse orada kıyamete kadar kan durmayacaktır.”

II. Abdülhamit*

ÇİZİM ÖZGE KESKİN VURAL

*Osmanlı İmparatorluğu'nun otuz dördüncü hükümdarı. Filistin'de bir Musevi yurdu kurulmasını isteyen Siyonistler, II. Abdülhamit nezdinde "Filistin topraklarını satın alma" veya "Osmanlı borçlarını ödeme karşılığı Filistin'e yerleşme izni" gibi çeşitli teşebbüslerde bulundular. II. Abdülhamit, Filistin'e Yahudi göçünü önlemek ve Yahudilere toprak satışının önüne geçmek için birçok tedbire başvurarak bu girişimlere set çekmiştir. Yukarıdaki alıntı, bu konuşmalarından birinden yapılmıştır.

KASKOSUZ DÜNYA

HÜSEYİN HAKAN

*Paramparça olmuş hayatın hikâyesi
ancak ufak tefek parçalar hâlinde anlatılabilir.*

Rilke

Yaşadığımız dünyaya yeterince lanetler edildi. İşleyen düzenin aksamasına, çağın bir başka kıyafet giyinmesine, tavırlarında gözle görülr değişikliğe ve insanlığın aşınmasına hayıflanmalar fazlasıyla işitildi. Zamanla koca gövdeli dünyamızın istikametinde tedirgin edici sapmalar yaşanıyor, modern türbülansların sayısı artıyor ve toplumsal kırılğanlığımız katlanarak devam ediyor. Hiç şüphemiz yok. Kapılar kapandığında bütün insanlığın parmakları araya sıkışacak. Biliyoruz. Fakat odaklanmamız gereken noktalar artık bunlar değil. Fokus noktasında başka bir mesele bekliyor bizi. Başka bir soru.

Geldiğimiz noktadan geriye bakınca bazı şeyler gayet berrak: Yaşamak, yalnızca sahneye çıktığımız ve vakti gelince çekildiğimiz süreci kapsamıyor artık. Doğuyor, kodlanıyor, maruz kalıyor ve burun kıvrarak ölüyoruz. İçimizden bazıları evrensel bahçemize layık görülmedikleri için kırılıyor. Ya da ortadan kaldırılıyor. Modern bahçemizde farklı renklere pek de tahammül yok. Var olunacaksa, *bir şey için var* olunacağına dair kati hükümler geçerli. Bir şeyle -inanç bile olsa- var olmak yok. Her şey daha iyi bir dünya için.

Böylesi vaatler ve bunların getirdiğı yeni yaşam biçimleri etrafıca eleştirildi. Hemen her alanda tartaklandı. Bugün tüm insanlık bir araca bindirilip belli bir istikamette ilerliyoruz. Anlatılanlara kalırsa geride bıraktığımız mesafelerin toplamından daha büyük bir durak bekliyor bizi. Daha refah, daha makul. Riskin eridiğı, sıfır noktasında felahın olduğı bir durak. Ütopik, fakat bilimsel kanunlara kalırsa epeyce yakınlarda bir durak. Matah bir şey gibi anlatılan, aksini iddia edenlerin alaşağı edildiğı duraklardan herhangi bir yer. Şimdilik adı postmodernizm. Sonra ne olur bilinmez. Fakat vadedilenle yaşananlar arasında belirgin bir makas var. Aleni bir fark, gözle görülür bir çelişki var. Riskin eridiğine dair bırakın bir serinlemenin olmasını, aksine, giderek uzmanlaşması zor olan yeni riskler peyda oluyor. Gözle görülmeyen tanecikler sınırları aşılıyor, devasa orduları ayakta uyutup heybetli ulus-devletlerin arasında insanları kırıp geçiriyor. Laboratuvarlarda üretilen parlak fikirlerin bu yeni riskler karşısında öngörülerden öteye giden bir adımı yok. Risklerin uzmanı, dolayısıyla üzerimize su serpeni de yok. Ellerimizi başımızın üstünde birleştirip bir an önce

geçmesini diliyoruz. Bir de düzenli dozlarla birkaç musibet aşısı...

Risklerin, yeni risklerin mahareti bunlarla sınırlı değil. Dünyanın farklı topraklarında mevzilenmiş liderlerin, rakiplerini un ufak edebilecek silahları iştahla depolanıyor. Patronlar çıldırdı. Bildiklerimiz bir yana, bilmediğimiz nice kitle imha silahı dünyanın herhangi bir yerinde vaktini bekliyor. Galaksinin ortasında, devasa bir mayın tarlasında yaşayıp gidiyoruz. Gelecek nesiller için hakkaniyetli bir mirasımız daha var artık: “Bastığın yerleri toprak diyerek geçme. Tanı!”

Önceki duraklarda insanlar için günün sonunda sığınacak birer mağara vardı. İnananlar için bağışlanma, inanmayanlar için arınma. Dünyü, günü, yarını kapsayan böylesi bir sistemin yerini artık “şimdi” aldı. Şimdi varız. Şu an. Dolayısıyla herhangi bir şeyle arınmak da yok bir şey eliyle affedilmek de. Yeryüzünün kapıları gökyüzüne kapanmanın telaşında. Hesaplanamaz günahların yerini hesaplanabilir suçlar aldı. Bir de yaklaşan yeni türbülanslara karşı sıkı sıkıya tutunmak. Burası da önemli. Sıkıca tutunmak, modern vasıtamızda herhangi bir yere sarılmak demek.

Çünkü emniyet de yok kemeri de. Onun yerine diplomalar, sertifikalar, başarı belgeleri ve toplumsal kodlar var. Savrulmak istemeyenler herhangi birisine, mümkünse hepsine tutunmak zorundalar. Tutunamayan, ıskalayan, anonsları kaçıranlar başarısız, öteki ve atık sayılır. Üstelik durumun tek sorumluları da kendileridir. Okullar, sınavlar ve yüksek perdeli ödülleri layıkıyla geçenler makul bir tarafa devriliyor; geriye kalanlar, kusuru kendilerinde aramaya, en yakın kliniklere veya birkaç miligram ağrı kesicilere koşuyor.

Son olarak ilişkileri gözden geçirmek gerek. Meşhur vasıtamızda anonslar yükseliyor. Reklamlar, ekranlar ve muhtelif iletişim ağlarından tenhalık telkin ediliyor. Sürünün tehdit ve korku saldığına dair yığınla gerekçemiz var. Bu yüzden her fırsatı yalnızlığa çevirmeye gayret ediyoruz. Yolculuk mu var, kulaklığımızı takıyoruz. Aynı asansörün kapısından ikinci bir kişinin girmesi can sıkıcı geliyor, sokakta tanıdık bir yüzle karşılaşmak zaman kaybı olarak algılanıyor. Çağımızın bir sporu daha var: “Şey, orası dolu.”

Paltomuz, çanta, kulaklık ve diğer dostlarımız var. Orası dolu.

Yeni durağa vardığımızda bizi bekleyen mekânlarımız olacak. Aralarında büyük boşlukların olduğu dip dibe evler mesela. İnsanların çoğunda bir ev yok, biliyoruz. Evsiz insanların yanında yeni durakta insansız evler de artacak. Bedenlerle dolu, diyalogsuz, canlılıktan yoksun evler.

Giderek koltuk sayısı azalan belki de ortadan kalkan sinema salonları, az sayıda ve uzak mesafeli sandalyelerle dolu kafeler, temassız işlemler için kasiyerlerden arındırılmış alışveriş merkezleri, tekli ve aralıklı koltuklarla “lüks” seyahatler, sürekli dolaşımda olup bizim adımıza söz sahibi olacak paralar ve tek dokunuşla ödemeyi yapan POS cihazlı alanlar...

Öde-geç. Dokun-geç. Al ve ye. Tıkla-gelsin. E-ok. E-indir... Temas yok, sürü yok.

Nuh'un gemisinde olası bir kazaya karşı adı konulmamış bir sigorta sistemi vardı. Herkes dümendeki eli,

kaptanı tanıyordu. Böylece aksi bir durumda zararın manevi tazmini için açık bir yol vardı. Ferahlatıcıydı. Bugün hiçbir sigorta sisteminde bu yok. İstatistiklerin dediği geçerli. En sakar sürücü yerine usta sürücülere kapılar açık. Fast-food ürünlerin tanıtıcıları ünlü sporcular. Yani olası bir kazada kabahatli olanlar biziz.

Hızla ilerlediğimiz modern vasıtadaki asıl tehdit, dümendeki elin belirsizliği. Kokpitte, şoför mahallinde, dümende kimsecikler yok. Kaptanı, sürücüsü olmayan bir vasıtada vaatlerle ilerliyoruz ve asıl sormamız gereken soru şu: Peki ya suçlu kim?

iBN SİNA

KORAY ŞERBETÇİ

Paris Tıp Fakóltesi'nin büyük dershanesindeki dünyanın en meşhur hekimlerini temsil eden duvar freskinde bulunan İbn Sina'nın illüstrasyonu, aslında Orta Çağ İslam medeniyeti hakkında ciltler dolusu kitabın anlatacağından çok daha fazla mesajı günümüz insanına âdeta haykırmaktadır.

Hemen akla şu soru gelebilir: Köklü bir Batı üniversitesinde 980-81 yılında Buhara yakınındaki Efşene köyünde doğan bir Müslüman âlimin neden temsili resmi konulmuştur?

Cevap aslında çok açık. Batılıların Avicenna bizim İbn Sina olarak bildiğimiz, tam adı Ebû Alî el-Hüseyin b. Abdillâh b. Alî b. Sînâ olan bu Müslüman âlim, insanlığın ortak mirasının inşasına büyük katkısı olan, tarihin büyük fikir ve ilim mimarlarından.

Bir Âlim Yetiştiriyor

İbn Sina, günümüzde Özbekistan'daki Buhara yakınlarında bulunan Efşene adlı küçük bir köyde dünyaya gelmiştir. Babası yakındaki bir kalede kumandandır. İbn Sina'nın doğduğu muhit o dönemde İslami eğitimin önde gelen bir merkezidir. İbn Sina'nın eğitim rotası, ailesinin Buhara'ya taşınmasıyla engin ilim ufuklarına doğru yol almasına zemin hazırlamıştır.

Deha çapında bir zihne sahip olan İbn Sina daha çocuklukta kendisini belli etmiş, on yaşında Kur'an-ı Kerim'i ezberlemiş ve Arap edebiyatının büyük eserlerinden birçoğunu okumuştur. Öyle ki on dört yaşına geldiğinde, eğitim aldığı muhitteki hocalarından daha fazla ilim birikimine sahiptir. Genç yaşında, onun ilimine güvenen kişiler üzerinde tıp bilgisini uygulamaya başlaması şaşırtıcı değildir. Tam bu noktada hayatında bir kırılma gerçekleşir. Ona kendisini tedavi ettiren hastalardan birisi, bir Samanoğlu şehzadesidir. Tedavisi başarılı olan şehzade, ödöl olarak saray kütüphanesini İbn Sina'nın hizmetine sunmuş, böylece o hukuk, tıp ve metafizik üzerinde bağımsız çalışma imkânı bulmuştur.

Bu yıllarda Farabî'nin eserleri üzerine çalışarak felsefe konusunda derinleşir. Gayretli çalışmasının ilk meyvesini de yirmi bir yaşındayken verir ve felsefeye dair kendi eserini kaleme alır. Ama bu yükseliş tesadüfi değildir. İbn Sina her ne kadar deha çapında bir zihne sahip olsa da kendisine ait bir çalışma yöntemini de sıkı sıkıya izler.

Peki nedir bu çalışma metodu? İbn Sina metodunu çok net bir biçimde şöyle çerçeveler:

“Ne zaman şaşırtıcı bir meseleyle karşılaşsam ya da bir ifadeyi çözemem, mescide koşup ibadete dalar ve Allah’tan gizli olanın açığa çıkmasını ve güçlüğü kolaylaşmasını niyaz ederdim. Eve dönünce geceyin kandilimi yakar ve okuyup yazmayla meşgul olurum. Uyku ya da yorgunluk ağır bastığında gücüm yerine gelene kadar bir içecek içerdim. Sonra tekrar okumaya daldardım. Uyumamak için daha önce aklımdan geçenleri uykudayken aklımdan geçirmeye devam ederdim. Aslında birçok meseleyi böyle hallettim. Tüm ilimlerde uzmanlık elde edene kadar böylece devam ettim.”

İlme Adanan Bir Ömür

Çalışma azmi ve başarısıyla göz kamaştıran İbn Sina, saray hizmetine alınmış, Samanoğulları devlet yönetiminde vezirliğe kadar yükselmiştir. Ama onun çalışma odası dışında dünyada da politik çalkalanmalar sürüp gitmiştir. Her ne kadar İbn Sina kendini yalnız ilme vermiş olsa da bu çalkalanmalar gelip onu da etkilemiştir.

Takvimler 999 yılını gösterdiğinde Buhara şehri Gazneliler tarafından fethedilir. İbn Sina, Samanoğulları’nın saray himayesini ve babasını kaybedince Buhara’dan ayrılmaya karar verir. Bu noktadan sonra hayatı tam bir maceraya dönüşür. Zira o, Gazneli Mahmut’un teklifini reddetmiştir ve yakalanması için Gazneli askerleri de onun peşine düşmüştür.

İbn Sina bu durumdan yakınmaz, umutsuzluğa düşmez. Hayatını bir şehirden diğer bir şehre kaçarak sürdürür. Bu kaçışları sırasında maceralı yaşamının kalitesi genelde konakladığı beldelerdeki önemli kişileri tedavi yeteneklerine bağlı olmuştur. Gündüzleri yaşamını saray hekimi olarak geceleri ise tüm insanlığa miras bıraktığı büyük eserleri yazarak geçirmiştir.

Felsefenin Büyük Öğretmeni

Üzülerek söylemek gerekir ki İbn Sina’nın eserlerinin hepsi bugüne ulaşamamıştır. Dahası kimi önemli eserleri daha kendisi hayattayken kaybolmuştur. Felsefe ve tıp alanında oldukça ün kazanan İbn Sina, İslam felsefesi geleneğinin Farabi okulu içinde yer alan en büyük düşünürdür.

İbn Sina sayesinde Antik Yunan felsefesinin büyük bölümü, Avrupa’nın karanlık Orta Çağ’ının bilim ve fikir düşmanlığından korunmuştur. Bu noktada o, Orta Çağ Müslüman düşünürleri gibi İnsanlığın düşünce mirasını koruyarak ve geliştirerek gelecek nesillere aktarma rolünü üstlenmiştir.

Öyle ki felsefe alanında o dönemde en büyük öğretmen Aristoteles sayıldığı için onu en iyi açıklayan Müslüman âlim Farabi’ye “Muallim-i Sâni” yani “İkinci Öğretmen” denilirken, İbn Sina’ya da felsefe ve diğer ilimleri sistemli bir hâle getirmesinden dolayı “Eş-Şeyhü’r-Reîs” unvanı verilmiştir. Yani XI. yüzyıl ve sonrasında hem İslam dünyasında hem de Batı’da felsefe denilince öncelikle akla Farabi ve İbn Sina gelmektedir.

Doktorların Prensi

Batı dünyasında İbn Sina’ya verilen bir unvan da “Doktorların Prensi” dir. Bu adlandırma hiç de haksız değildir. Onun, eski zamanların Yunan tıp otoriteleri olan Hipokrat ile Galen’in şöhretini gölgede bıraktığı kabul edilir. İbn Sina adıyla özdeşleşen kırktan fazla tıp eseri vardır. Ama bu alanda zirve eseri beş kitaptan meydana gelen *El-Kanun Fi’t-Tıbb* adlı eseridir. Farklı medeniyetlerdeki kadim tıp bilgilerinin harika bir senteziyle birlikte onun kendi deneyim ve deneylerini içeren *El-Kanun*; XII. asra kadar Doğu’da en temel eser olarak kalırken Avrupa’da XVII. asra kadar temel tıbbi kaynak olarak kalmıştır. Bu eserde en dikkat çeken nokta, İbn Sina’nın sağlığa ilişkin, iklimin ve diyetin kişinin fiziksel durumuna olan etkisi gibi günümüz dünyasının da yönelmeye başladığı bütüncül tıp yaklaşımıdır. Kısacası günümüzde de İbn Sina’nın modern sağlık çevrelerince yeniden keşfedilip referans alındığını duymak, şaşırtıcı değildir. Çünkü o, bir tıp âlimi olarak sadece bir teorisyen değildir ve uygulamaya önem veren bir yaklaşım sergilemiştir. Zaten onun şöhreti bir bakıma başarılı tedavi uygulamalarıyla ortaya çıkmıştır.

Kısacası ömrü ve çalışmaları ciltlerce kitabı dolduracak olan, X. asırda Buhara yakınındaki Efşene köyünde doğan ve 1037’de Hemedan’da vefat eden İbn Sina, İslam medeniyetinin insanlığa armağan ettiği büyük bir âlim olarak çağlar üstü metodu ve örnek bir bilim adamı olarak günümüze de aydınlatan bir meşale gibidir.

1970'li yıllar. Avanos'ta bir konak. Sonbahar.

Sonbahar rüzgârlarının havalandırdığı gazeller bu şirin şehrin üzerine süzülüyor, çaydanlık sobada sanki bir şeyler söylemeye çalışıyordu. Mahallelinin en büyük eğlencesi, sobanın gözüne atılan kumpir ile içilen çay eşliğinde Danişment emminin anlattığı hikâyeleri dinlemektir. Danişment emminin soyunun Selçuklu'ya kadar dayandığı söylenirdi. Söylenti diyerek gülüp geçenler az da olsa vardı, ama üniversiteye gittiğinde Selçuklu ve Danişmentli Beyliklerinin tarihini okuyunca, anlattıklarının Anadolu'dan çok öncelere dayandığının verdiği şaşkınlığı anlatamam sizlere.

Bazen mecliste bulunanlar aklına takılanları sorar, Danişment emmi bildiği kadarı ile cevaplamaya çalışırdı. Bazen de kendisi kıyıda köşede duranları sohbetlere katmak için konuşturur, soru sormaya teşvik ederdi. Şüphenin ve sorgunun, hakikate giden yolun yoldaşı olduğunu söylerdi. Konuşmasını ise her zaman "Allahuâlem" diyerek bitirirdi.

Ee iyi de fır fır ne, demeyin lütfen, hemen dönüyorum sıcak kumpirleri ortadan yarıp içine tuz atıp üfleye püfleye yerken dinlediğim söyle-

şilerinden birine. O günkü sohbet meclisinde çalışma azmi ve güzel ahlakı ile temayüz etmiş Mehmet de vardı. Odadakilere göre daha genç idi. Genç yaşında hacca gittiği için ona Hacı Mehmet diyorlardı. Hacı Mehmet, Danişment emmiyi dikkatle dinler, öğrendiklerini uygulamaya gayret ederdi. Zira Danişment emmi bunun yapılmasını özellikle ister; yapılmazsa "Söyler âlim tutmaz zalim." derdi.

O gün Danişment emmiye insanın bir şeyi gerçekte bilip bilemeyeceğini sordular. Danişment emmi konunun çok uzun olduğunu söyleyerek başladı konuşmaya:

"Kardeşlerim! İnsan duyu organları ile dış dünyayı tanır. Gördüğü, duyduğu şeyleri Allah vergisi aklına sunar. Akıl miyar gibidir. Kendine geleni ölçer biçer, onun değerli mi yoksa değersiz mi olduğunu bizlere bildirir. Bir de Çalap'ın biz kullarına gönderdikleri vardır. Onlar hastalıklarımıza ilaç gibidir. Karanlık gecelerde bizleri aydınlatır. Aklımız çaresiz kalınca da onu destekler. Bu akşamlık bu kadarı ile yetinelim, verilene sevinelim, alınana sabredelim. Yarın gene gelelim, yolumuza revan olalım."

Danişment emmi gidince, kalanlar aralarında tartışmaya başladı. "Ne yani, şimdi birimiz gitse mezarlığa

şu sobanın yanındaki sopayı dikse biz onun gerçekten gidip gitmediğini nasıl bileceğiz?" dedi. "Onu bilmek kolay! Sabah gider bakarız. Şu gece vakti hangi cesur delikanlı gidecek oraya? Onu bilmek zordur." dedi bir diğeri.

Hacı Mehmet cesurca atılarak "Ben giderim." dedi. İstenilen oldu; meclise yeni bir eğlence çıktı. "Haydi öyleyse sen gelene kadar biz de bekleriz." diye alaycı bir şekilde cevap verdiler ona. Hacı Mehmet sopayı aldı, köyün mezarlığına doğru karanlıkta kayboldu.

Mezarlığın yolu ürpertici idi. Bu arada rüzgâr biraz daha sertleşmiş, ağaçları yollara eğdiriyordu. Yanında köyün delikanlılarından biri gelseydi işi daha kolay olacaktı. Hiç olmadı konuşurlardı, yol çabuk biterdi. "Tabii bu yola çıkmak da cesaret işidir. Herkes yapamaz! Yalnız kalmaktan korkmamalı, yolda karşısına çıkan engellerden çekinmemeli!" diye kendi kendine söylenerek mezarlığa geldi Hacı Mehmet.

Mezarlık şehre nazır bir tepede idi. Sakinleri, sanki evvelki hayatlarını izleyip yeni gelecekleri bekliyor gibiydiler. Dökülen yaprakların bıraktığı boşluklardan akan şehrin ışıkları, ağaçların gözlerine benziyordu. Bir açılıyor bir kapanıyordu.

Hacı Mehmet daha ileri gitmeden hemen mezarlığın girişine, geriden görülebilecek bir yere elindeki sopayı akmaya karar verdi. ekti besmelesini. Birkaç kuvvetli vuruşla yumuşak toprağa sopayı kuvvetlice aktı. Tam arkasını döndü, yürümeye başlayacaktı ki biri şalvarından çekmeye başladı. Kafasından kaynar su dökülmüş gibi bütün vücudu diken diken oldu. Korkudan arkasına dönemiyordu. Kalbi duracak gibi küt küt atıyordu. Can havli ile ileri atıldı. “Caaart!” diye bir ses geldi. Sesin geldiği yöne bile bakmadan nasıl koştuysa kendini mezarlığın girişindeki çalılara takılınca durdurabildi. Meğer sopayı şalvarıyla beraber akmış yere! Ayak tarafından bir parçanın yırtılma sesi yüreğinin ağzına gelmesine yetmişti. Gülse mi ağlasa mı bilemedi. Neyse ki korktuğuna değecek bir durum yoktu. Artık gidebilirdi.

“Nerden bulaştım şu işe arkadaş! Korkudan ödüm sıttı! Vakit daha da geç olmadan geri döneyim.” dedi.

Bu arada rüzgâr şiddetini arttırmıştı. Bir an önce evine varabilmek için hızlı hızlı yürümeye karar verdi. Adımları hızlandıkça bu sefer başka bir ses duydu. “Fır fır. Fır. Fır. Fır.” Kulaklarına inanamıyordu. Birisi onu takip ediyor olmalıydı. Ondan kurtulmak için koşmaya başladı. “Fırr, fırr, fırrrr.”

O koştukça ses de hızla onu takip ediyordu. Bir müddet sonra koşacak takati kalmadı. Yavaşladı. Korkuyla, takip edenin kim olduğunu anlama-

ya çalıştı. Kendisi ile beraber ses de yavaşladı. “Fır. Fır. Fırrrr.” Kulaklarının bu sesi duyduğuna emindi. Ama gözleri karanlıktan bir şey seçemiyordu. Gözünün gördüğünden korkmayan delikanlı karşısında ne olduğunu bilemiyordu. Duyuları onu yanıltıyordu. Bu arada yürümesi iyice yavaşladı neredeyse sürünmeye döndü. Artık karşıma ne çıkacaksa çıksın, dedi ve durdu. Etrafı iyice dinledi, bir ses yoktu. Gözlerini iyice açarak sağa sola bakındı. Çevresinde hiçbir şey göremedi. Gözleriyle, kulaklarıyla arası açıldı. Kendi kendine hayıflandı:

“Bana bir şey gösteremez oldular. Tam da ihtiyacım olan bir anda yanımda yoklar!” dedi.

Danışment emminin Kur’an’dan okuduğu bir ayet çaresizliğini güneş gibi aydınlattı. “Akletmez misiniz?” Olduğu yere oturdu. Nefesini topladı. Danışment emminin söylediklerini hatırlamaya çalıştı. Gözümlle gördüklerim, kulağımla duyduklarım beni aydınlatmıyor. Aklımı toparlamalıyım, dedi. Elini kalbine bastırdı. Artık vicdanı ile baş başaydı.

Ne kadar yorulduğunu alnından terler inmeye başlayınca fark etti. Eliyle önce alnını sildi. Sonra elini saçlarından sızanları yatıştırmak için ensesine sürünce kulağının arkasındaki yaprak eline geliverdi. Derin bir nefes aldı.

“Demek sendin ha! alılıklara girdiğimde yapışmış olmalısın!”

Yavaşça kalktı konağa yöneldi. Artık rüzgârın hafif uğultusundan başka ses kalmamıştı ortada. Garip bir aydınlığa kavuşmuştu her yer. Sanki daha iyi görebiliyor daha iyi duyabiliyordu. Yolda olduğu esnada yaşadıklarının çok vakit aldığı sandı. Zamanın içinde olup onu yaşayanla dışarda onu bekleyenler aynı şeyi hissetmiyordu. Konağa dönmekten vazgeçti. “İnanmayan sabah gidip bakar!” dedi. Hakikatin hazdan öte verdiği mutlulukla yoluna devam etti, evine ulaşp, sakın ve dingin bir şekilde uyudu.

Muhammed Yusuf*Özbekçeden Çeviren: **Nozima Makhmudova**

CEFAKEŞ ANA

Gönlüm kalırsa bülbülde de gülden de
Kalır olsam bir gün ahır dilden de
Eğer bir zat ağlar ise gerçek dilden de
Annem ağlar, annem ağlar, annem o...

Sığmaz olursam bu koskoca dünyaya
Gökyüzüne ruhum uçar olursa
Cansız benim üzerinde pervane
Annem ağlar, annem ağlar, annem o...

Döner olsa elimdeki dar dünya
Üç gün geçmeden unuttur dost yâr dünya
Yer ve göğü titretip zar zar dünya
Annem ağlar, annem ağlar, annem o...

Gül gibi gülüp yürümez miydi oğlum diye
Görüp gönlüm dolmaz mıydı oğlum diye
Annen ölse olmaz mıydı oğlum diye
Annem ağlar, annem ağlar, annem o...

B a ş k a
S e s l e r

*1954 yılında Özbekistan'a bağlı Andijan Bölgesi'nde doğan ve Özbek şiirinin gelişimi üzerinde önemli katkıları olan Muhammed Yusuf, 2001 yılında vefat etmiştir.

DOSTLUK ÜZERİNE*

HİLA L KOÇ HANCI

*“Eğer siz aranızda dost olmazsanız yeryüzünde kargaşa,
fitne ve büyük bozgun çıkar.”*

(Enfâl, 8/73)

Rengârenk ağaçların yol boyunca insana eşlik ettiği bir güzergâh düşleyin; ağaçlar sarıdan zümrüde varıncaya kadar yeşilin bütün tonlarıyla bezeli, dallar göğe ermiş de gün ışığı neredeyse yere değmeden karşı dağları aşıp gidecekmiş gibi. Kuşların cıvıltısı, yaprakların hışırtısı, baharın asude esintisi insana eşlik ediyor. Kim istemez ki böyle bir yolda günlerce yürümeyi? İnsan, her defasında yürümesi keyifli bir yola çıkamıyor maalesef. Şimdi de bambaşka bir yol düşünün, sarp yokuşların olduğu, kayalık ve kıvrımlı, zemini kaygan ve yer yer tırmanması zorlaşan bir yol. Her iki yolda da insan yanında biri olsun ister, yolu daha yürünesi kılacak biri.

Modern dünyanın yaygın paradigması insanın tek başına her şeyin üstesinden gelebilecek güçte olduğuna bizleri inandırmaya çalışsa da durum hiç de öyle değil. Zihinsel ve duygusal yapımız bizi diğer insanlarla birlikte yaşamaya mecbur bırakır. Sokakta ilginç bir olaya şahit olduk varsayalım ya da dünyanın öbür ucundan bir haber aldık, beğendiğimiz bir ürünün fiyatı indirimde girdi, belki de akşam oturup keyifli bir film izledik. Derken ertesi gün oldu, içimizde biriktirdiğimiz onca duygu öylece kalacak mı yerli yerinde, gidip paylaşmayacak mıyız biriyle?

Tabii ki duygularımız yüreğimizden taşacak. Hissettiğimiz heyecan, öfke, korku, beklenti, hüznün veya sevinç bu çok sıradan olaylarda bile bizi öteki ile iletişim kurmaya zorlayacak. İnsanın insana muhtaç olduğunu anımsatacak.

Bir köşede yalnızlık hakkı mahfuz kalmak şartıyla insanlar hikâyelerinde onlarca yardımcı karakterle varlıklarını sürdürürler. Bu hikâyenin kahramanları zamanla değişir. Ak-rabalar, komşular, okul arkadaşları daha ilerleyen yıllarda iş arkadaşları derken liste uzar gider. Zorunlu ilişkiler ile tanış olduğumuz insanların sayısı artar, kimileriyle yakınlık kurarız ve samimiyetimiz güçlenir. Ruhumuzun yanlarında huzur bulunduğu bu insanlarla daha fazla vakit geçirmek artık bizim seçimimizdir. Beraber yer içer, alışveriş yapar, sohbet eder, birlikte bir hikâye yazarız. Hikâyemizde iniş çıkışlar, gelgitler olur. Dürüstlüğümüz, vefamız, fedakârlığımız, muhabbetimiz sınanır. Menfaatin, riyanın, kıskançlığın, kinin, öfkenin ve bencilliğin uzağına inşa ettiğimiz ilişkimiz sinandıkça güçlenir. Artık bu yakınlığımıza dostluk adını veririz.

Her hatırası, yaşanmışlığı ya da yarım kalmışlığıyla dostluğun kurulması yıllar alır. Dostluk, itina

ile yetiştirilen bir bitki, ilmek ilmek örülen bir motif, binbir emekle dokunan bir kilimdir. İki kişinin çıktığı bir yolculuktur dostluk. Bu yolculukta dostlar nefesleri ile ısınacak kadar yakın, dikenleri batmayacak kadar uzak olan iki kirpi gibidirler. Kendi biricikliklerini koruyarak biz olur büyürler. Büyüdükçe ruhen ve fikren birbirlerini besler, hem kendi zaaflarını fark eder hem de ötekine ayna olurlar. Yol boyunca birbirlerine yük olmazlar aksine yüklerini taşırlar. Bakıp gördüklerini, duyup işittiklerini konuşarak ve susarak anlatırlar. Tabii zaman zaman dostluğun da meşakkatleri olur ama dostlar bu yolculuğun meşakkatine de peşinen razıdırlar. Hz. Mevlana bu gerçeği şöyle dile getirir: “Bir dosta bir dostun cefası nasıl ağır gelir ki? Cefa ve ızdırap bir şeyin içi gibidir. Dostluk onun kabuğuna benzer. Dostluğun belirtisi belalardan, mihnetlerden hoşlanmak değil midir?”

Mevlana’nın sözlerinden ve Divan edebiyatındaki kullanımından anlıyoruz ki dost; kimi zaman yakın arkadaşı, yâreni ifade eder kimi zaman Hz. Peygamber’i imler. Yunus Emre ve Niyazi-i Mısri şiiirlerinden hareketle söylersek de dost diye varılacak son kapı Yüce Mevlâ’dır. Kültürümüzde dostluğun bu kadar

geniş bir anlam ifade etmesinin yanında Allah'ın müminleri birbirlerinin velisi ve dostu olarak nitelendirmesi, yeryüzünde selamet için dost olmak gerektiğini hatırlatması da dostluğa ayrı bir değer atfeder.

Bu yönüyle dostluğun en samimi örneklerini Hz. Peygamber ile arkadaşları arasında görürüz. Özellikle Hz. Ebu Bekir'in Miraç hadisesinin kendisine haber verilisindeki duruşu, dostumuzun hâline tanıklık etme konusunda bize çok şey anlatır. Hz. Peygamber (s.a.s.) bir akşam Mescid-i Haram'dayken Cebrail (a.s.) gelir, onu Mescid-i Haram'dan alarak Kudüs'teki Mescid-i Aksa'ya götürür. Hz. Peygamber, oradan da Sidretül-Münteha denen yüce makama yükseltilir. Mekân ve zaman sınırlaması olmayan bu mübarek yolculuğun sonrasında Hz. Peygamber Mekke'ye döner. Adım adım anlattığı Miraç olayını müşriklerin mantığı kabul etmez. Kudüs'ten Mekke'ye dönmekte olan bir kervanın yeri ve vaziyeti hakkında sorgulamalar yaparlar, doğru yanıt aldıkları hâlde yine de inanmazlar ve Hz. Ebu Bekir'e gidip bu hadiseyi anlatırlar. Hz. Ebu Bekir'in "Siddık" olarak tanınmasına sebep olacak cevabı kısa ve nettir: "Bu söylediklerinizi Muhammed söylemişse doğrudur."

En güzel misalleri sayıp methiyeler düzerek dostluğu manen yüceltsek de günümüzde samimiyetsizlikten dem vurarak yalnızlığını dile getirenlerin sayısı her geçen gün artıyor. Hâl böyle olunca "Biz nerede yanlış yapıyoruz?" diye düşünmeden edemiyor insan. Yanlışları nerede yapıyoruz bilemiyorum ancak Hilmi Ziya Ülken'in dostlukla alakalı görüşleri hatalarımızı telafi için bir fikir verebilir bizlere:

"Dostluk mabedini kurmak için bütün sahte dostluklardan onu ayırt etmek ve korumak gerekir. Huyu suyu birdir diye birleşip aralarında hiçbir iman bağı olmayanların meclisi; tesadüfle, alışkanlıkla, kan kardeşliği ile birleşen, aralarında ruh

kaynaşması ve ahlak birliği olmayanların meclisi; korku ile birleşenlerin meclisi; bencillikle, ikbal hırsı ve çıkar kaygısıyla birleşenlerin meclisi hiçbir zaman dostluk değildir. Dostluk birliğe ve kemale âşık olmaktır, benlik davasından geçip insanlık için kendini vermektir."¹

* Fethi Gemuhluoğlu'nun *Dostluk Üzerine* adlı kitabından ilhamla.

¹ Hilmi Ziya Ülken'in *Aşk Ahlakı* eserinden kısaltılarak alıntılanmıştır.

GEÇMİŞ ZAMANIN PEŞİNDE

ZEYNEP ARSLAN

Rüzgâr, estiğinde bizi zaman zaman şimdiden koparıp mazinin kıyılarına sürükler. Bazen kuvvetle eser, anılarımızın üzerine yığılmış kumlara üfler, onları gün yüzüne çıkarır.

Kuş uçmaz kervan geçmez bir köyde, bir o kadar ıssız evimdeyim. Yalnızım -burada öksürük tutuyor beni- affedersiniz, yalnız değil hastalıkla baş başaymışım. Beni ölmeden yatağa gömmüşler de ben ölmedim diyememişim, üzerimdeki toprakları silkeleyip kalkmamışım gibi. Ben ölmedim diyecek oluyorum sesim çıkmıyor, sanki biri boğazımı sıkıyor. Bakıyorum ellerim boğazımda. Hayır, ben sıkıyorum. Öksürdükçe ruhum bedenimden çıkacak oluyor.

Sıcacık bir çorba içsem umut ağacım çiçeklenecek, yaşamak çağırarak beni. İş başa düştü. Ama ölü canlanıp kabirden çıksa da üzerine sinmiş toprak kokusundan hemen kurtulamaz. Öyle yataktan çıkıyorum, hâlsizlik kokusuyla mutfığa gitmek için. Oda yine soğuk. Pimapenciler hâlâ gelecek. Olanca rüzgâr içeri doluyor pencereden.

Annem beni sıkıca giydirmişti. Nereye gideceğimizi bilmiyordum. Ağaçların tüm yapraklarını yolcu edip dallarıyla yalnız kaldığı mevsimdi. Bacalardan duman usul usul tütüyor, sokaklarda camiye giden yaşlılardan başka kimse görünmüyordu. Evimizin altındaki bakkaliyeye gittik önce. Kayısı suyu ile iki paket pötibör bisküvi aldı annem. Bisküvileri gazete kâğıdına sardırdı. Yola düştük. Annemin bir elinde elim diğerinde kırmızı şeffaf poşet vardı. Neden sonra bir eve vardık. Bir kadın yorganın altına gömülmüş yatıyordu. Hastaydı. Annem elindeki poşeti sehpanın üzerine bıraktı. Çok az konuştular, çok az oturduk sonra evimize döndük.

Başka zamanlara eriştik, farklı köylerde oturduk. Annemle hep bir yerlere giderdik. Çok şey de değişirdi tabii. Annemin elindeki poşetin rengi de değişirdi, yeşil şeffaf poşet, siyah poşet, beyaz, mavi... Kayısı suyu ile gazeteye sarılmış iki pötibör hariç. Geçmiş olsuna giderdik. Âdetmiş. Hastaya en yakın kişi çorba götürürmüş ona, diğerleri meyve suyu ve bisküvi. Hastalar bir tek bunlarla beslenirmiş. Ben de hasta olduğumda kapımız susmamıştı. Odaya girenlerin ellerinde meyve suyu, bisküvi. Bir sene yiyip içsem de bitemeyecek kadar çok. Bu, bir o kadar da gazete kâğıdı ve poşet demekti.

Artık kapımı çalan kimse yok. Çorba yaptım kendime. Evde meyve suyu yoktu ama sanki şurada pötibör olacaktı. Varmış, hem de iki paket. O uğultu da ne? Rüzgâr arttı herhâlde. Kapım değil ama pencerem çalınıyor sanırım, rüzgâr tarafından. Neydi? Şairin affına sığınarak: "Ne çalar kimse pencerem bâd-ı sabadan gayrı."

*"Sonra ansızın o hatıra karşımda beliriverdi. Bu tat Combray'da pazar sabahları Leonie halamın günaydın demeye odasına gittiğimde, çayına ya da ıhlamuruna batırıp bana verdiği bir parça madlenin tadıydı."

Bu köşe, Marcel Proust'un *Geçmiş Zamanın Peşinde* adlı eserinden ilhamla hazırlanmıştır.

BİR YAZI BİR ÇİZİ

"Çölü güzel kılan, dedi Küçük Prens,
bir yerlerinde bir kuyu saklıyor olması..."

Antoine de Saint-Exupéry

ŞAHSİYETLİ BİREYSELLİK; KİŞİNİN KENDİSİYLE AİLESİYLE VE ÇEVRESİYLE BARIŞIK OLMASININ YOLU

ÇİZİM ŞULE YAVUZER

İnsan, toplumsal bir varlıktır (zoon-politikon) ve bu yönüyle bir arada yaşama güdüsüne sahip tek canlıdır. İnsanın yeteneklerini kullanarak birey, aile ve toplum/devlet hâlinde yaşamının gerekliliklerine göre hareket etmesi onu diğer canlılardan ayıran temel niteliğidir. Her bireyin içinde doğup büyüdüğü siyasi, coğrafi ve iktisadi şartlar onun kişiliğini ve kimliğini belirlemede etkili olduğu gibi bireysel ve toplumsal aidiyetini yani bir arada yaşama sanatını ve bilinçlilik durumunu analiz etmede de etkindir.

Bu hususlarda sorular soran kişinin karşısına düşünce tarihinin en önemli âlimlerinden İbn Haldun çıkar. İnsanın doğup büyüdüğü ortam ile inandığı dinî, millî değerler arasındaki uyumun incelenmesi anlamına gelen “sosyal felsefe” denince de akla ilk o gelir.

Tarihsel birikimi sistematik olarak okumak ve yorumlamak özellikle Türkiye Cumhuriyeti’nin kuruluş felsefesini Selçuklu ve Osmanlı’da aramak bizi İbn Haldun’un fikirlerine götürür. Bu açıdan ata yurt dediğimiz İç Asya yani Türkistan ile başlayan ve ana yurt dediğimiz Ön Asya’da son bulan göç tarihini, bir nevi toplumsallaşma sürecini İbn Haldun’un umran (medeniyet), bedevilik (konargöçerlik) ve hadarilik (yerleşiklik) olarak tanımladığı asabiyet kavramları bağlamında yaparız. Çünkü bulunduğumuz toprağın yurtlanma sürecini jeo-felsefe açısından okuduğumuz zaman aidiyetimizi belirlemede en önemli unsurun sebep/din ve nesep/ırk olduğunu gözlemledik. Sebep ve nesep bağımlı bir bütün olarak düşününce, insanı Tanrı’nın bir emaneti görüp bir kişiye yapılan haksızlığın bütün insanlığa yapılmış olacağının idrakinde bir zihniyet çıkar ortaya. Öyle ki Cumhurbaşkanlığı forundaki on altı yıldız simgesinin ana hatlarıyla bu toplumsallaşma sürecini anlattığını söyleyebiliriz.

Aidiyet duygusunun temelini “din”de görmek toplumsal tutum ve davranışları oluşturmada dinin algılanış ve uygulanış biçimlerini içselleştirmeyi gerektirir.

Bunun nasıl yapılacağını bizlere Cibril Hadisi açıklar. Bu hadis imanın temel ilkelerini, müminlerin uygulaması gereken pratikleri ve bunları yerine getiren kişinin ulaşacağı mertebeyi yani “ihşan”ı bir davranış modeli olarak ortaya koyması açısından önemlidir.

İnanç ve ibadet arasındaki ilişkiyi, bunun bireysel ve toplumsal etkilerini bizatihi gören kişide oluşan ruh ve aidiyet duygusu, her türlü asimilasyon ve değiştirme politikalarına direnme gücü verir. Çünkü bu durum, dinî tecrübenin teorik boyutunu “inanç”ın; bireysel ve toplumsal boyutunu da “ibadet”lerin sağladığının bilincine vardırır.

Bu bilinçlilik sayesinde namaz, oruç, zekât, hac gibi ibadetler bireyin toplumsallaşma sürecinin en önemli unsurları hâline gelmektedir. Bu son husus, sosyal psikoloji açısından çok önemlidir. F. Bacon’un ifadesiyle artık “Din, insan toplumunun en güçlü bağıdır.”

Allah isteseydi bütün insanları aynı dili konuşan, aynı renk ve ırka sahip olan kimseler olarak yaratabilirdi. Farklı dil, din ve ırklarda yaratılmamızın nedeni, iyilik ve güzellikte yarışmak, kötülük yapmaktan kaçınmaktır. Diğer insan ve toplumlarla iyi iletişim kurmak, ilişkilerimizi geliştirmek için onların değerlerini, dinî anlayışlarını da bilmek, farklılıkların nedenlerini öğrenmek gerekir. Dünyanın neresine gidilirse gidilsin, insanlar doğalarının gereği olarak bir şeye inanıyorlar ve hayatlarını birtakım manevi değerlerle anlamlandırmaya çalışıyorlar. Çünkü insan, öncelikle kendisine, sonra evrenin varoluşuna dair sorular soruyor; niçin geldiğini, amacının ne olduğunu

araştırıyor. Manevi alan (fizikötesi) ile ilgili bu sorulara da dinî verileri kullanmadan doyurucu ve sıhhatli cevaplar bulmak çok zordur.

İnsan düşünmeyi, bir araştırma ve eğitime dönüştürdüğü zaman manevi değerlerin doyuruculuğunu hisseder. Yani o, inandığı ve benimsediği hususların nelerden ve nasıl oluştuğunu araştırdığı zaman iyi ile kötüyü, doğru ile yanlış ayırt eder. Ulaştığı doğruyu insanlara incitmeden söylemeye dikkat gösterir. Çünkü dünyada farklı inanma biçimlerinin olduğunu, onlara saygı duymak gerektiğini de bilir.

Hayatımızda farklılıklara saygının göstergesi olarak “din”den felsefi olarak kastımız, bir arada yaşama sanatı üzerine düşündürmektir. Din, insanın hayatını anlamlandırmada ona sürekli güç veren manevi bir servet, onu zorluklardan koruyan bir çatı gibidir. Kişi, düşünceye saygının öncelikle kendi inancına ve vicdani kanaatlerine saygı duymak olduğunu bilincindedir. Ulaşılan sonuçların, görüş ve düşüncelerin doğru yollardan biri olduğunu, bunu tek doğru şekilde diğer insanlara dayatmanın ahlaki bir zafiyet göstergesi olabileceğini bilir. O, bağımsızlığını engelleyen, gelişimini kısıtlayan, kişiliğini zedeleyen her davranıştan kaçınır. Çünkü insan küçük evrendir (micro kosmos) ve ona yönelik her kötülük aslında bütün insanlığa yönelmiştir.

Tam burada Nurettin Topçu ve Aziz Lahbabi’nin üzerinde durduğu “Şahsiyetli Bireysellik” üzerine düşünmekte fayda var. Şahsiyetli bireysellik, kendini bilen, yeteneklerini itidalli bir şekilde kullanan kişinin, ailesine, milletine, insanlığa karşı sorumlu olması

demektir. İndivüalizm anlamında birey kendi içine kapanan, bütün eylemlerinde kendisini önceleyen varlıktır. Oysa şahıs bağlamında bütün manevi ve ruhi niteliklerin bir toplamıdır. O artık kendi varlığından çıkıp topluma ve dünyaya açılabilen bir varlıktır. “İslam Şahsiyetçiliği” üzerine düşünmekten kastımız budur.

Özetle kişinin kendisiyle ailesiyle ve toplumla barışık olmasının yolu, dinî değerlere dikkat etmesinden geçer. Bu noktada “Allah adına hareket etmek ve iş yapmak” ile “Allah rızası için iş yapmak” arasındaki fark da ortaya çıkar. Çünkü Allah adına hareket etme hak ve yetkisine sahip olmayı düşünmek büyük bir yanılgıdır. Bu yalnızca dünyada din ve medeniyetler arasındaki kavga ve çatışmayı besler. Burada kişinin kendi nefsinin kutsallaştırması söz konusudur.

Allah rızası için iş yapma ise iyi ve ahlaklı olanı teorik olarak bilmenin ötesine geçip uygulamayı gerektirir, bir insanı kötülükten kurtarmanın sanki bütün insanlığı kurtarmak gibi olduğunu hatırlatır. Dinin temel değerleri olan doğruluğu, dürüstlüğü, yardımseverliği, cana ve mala saygıyı kişi, Allah rızası için gösterir.

Mümin kişi göç ettiği mekânda karşılaştığı yeni insanların farklı dillerde, ırklarda, renklerde yaratılmasının sebebi üzerinde durur, hepsini Allah’ın bir emaneti olarak görür. Bir kişiye yapılacak haksızlığın bütün insanlığa karşı yapılmış olduğunun bilincindedir. Diğer insanları değiştirmek ve asimile etmek yerine tanışmak, bilmek ve dünyayı yaşanabilir kılmak için çalışır.

iNSAN ZİHNİNİN SINIRLARI AŞILIRKEN SORULMASI GEREKENLER

Teknolojinin varacağı sınırları ya da teknolojinin insanlığı götüreceği son noktaları anlamak için sık sık atıf yapılan *Matrix* filmi, günümüzde transhümanistik felsefenin de tezlerini açıklamak için fazlaca başvurduğu bir film olarak önemini korumaktadır. Bir yanıyla *Matrix*'i anlamak geleceği anlamakla eş değer görülmekte, *Matrix*'teki mesajların aslında geleceği kuracak kişilerin attığı bir işaret fişğini görebilme imkânını içerdiği söylenmektedir.

Matrix filmi bize erken bir zaman diyebileceğimiz 2000'lerin başında, yapay zekâların ilerlediğinde, insansı bir hâle geçip insanlara karşı nasıl hareket edebileceğini ve kurulan sanal evrenden çıkış için mücadele süreçlerini anlatır. Bir yanıyla spekülâtif olan bu hikâyenin, ilerleyen yıllarda gerçekleşmeye başladığı, Metaverse iddiasının ortaya atılmasıyla birlikteyse tamamen gerçek olduğu iddia edilmektedir.

Filmde özellikle karakterin zihnine bağlanan bilgisayarla birlikte, kısa sürede sahip olmadığı yeteneklere sahip olması, birçok kez, bilgisayarlar sayesinde insanın kapasitesinin artırılıp arttırılamayacağı tartışmalarını gündeme getirmiştir. Teknolojinin geçmişe göre çok hızlı ilerlemeye başladığı 2010'lardan sonraysa bu ihtimal

ahmet melih karauğuz

için ciddi yatırımlar yapılmaya ve bu konuda çalışma yapan laboratuvarlar kurulmaya başlandığını görmekteyiz.

Sadece *Matrix*'te değil şu sıralar Amazon Prime'da dizi yapılmasıyla tekrar gündemimize giren 2014 yılında William Gibson tarafından kaleme alınan *The Peripheral* romanında da zihnin sanal gerçeklik teknolojisi ile gelecek bir zamana aktarılmasını ve orada, farklı bir beden ama aynı ruhla geçmiş ve geleceğin kontrol edildiği bir evrende geçen hikâye anlatılır. Yine burada da teknolojik bir alet sayesinde insan hem zihinsel hem de bedensel sınırlarını aşarak daha önce deneyimlemediği ve gerçekleştiremediği birtakım eylemleri gerçekleştirebilir.

Kurmaca evrenin sürekli üzerine düştüğü ve çeşitli eserlerle tartışmayı sürdürdüğü insan beyninin sınırlarının aşılması meselesinin yanında aynı zamanda insan beyninin dijital bir kopyasının üretilerek bedensel ölüm gerçekleşse bile zihinsel anlamda yaşamın -sanal evrende bile olsa- devam edip edemeyeceği konusu faz-

laca tartışılmaktadır. Yine bu konuya eğilen ve özellikle beynin dijital bir kopyasıyla sanal evrenlerde yaşamın sürdürülüp sürdürülmeyeceğini tartışan Amerikan yapımı yetişkin animasyon dizisi olan *Pantheon* da bu konuya farklı bir çerçeveden yaklaşır. Dizide, insan zihninin makineler aracılığıyla sanal ortama aktarılması ve kişilerin bu sanal evrende, büyük bir güçle yaşama imkânı kazanması anlatılıyor. Bununla birlikte yine sanal gerçeklik teknolojisi kullanılarak gerçek dünyadan bu sanal dünyaya bağlanılarak sanal evrende yaşamaya başlayan kişiyle gerçek zamanlı iletişim kurulması imkânının olduğu da görülüyor.

Bilim kurgu evreninde zaten bir şekilde sürekli ele alınan bu durumun örneklerini yine sinema ve edebiyat üzerinden artırabiliriz. Ancak son yıllardaki teknolojik gelişmelerle birlikte bu durum kurmaca evrenden çıkartılıp gerçek dünyaya aktarılmaya çalışılmakta, 2000'lerden itibaren birçok şirket, bilgisayar ve insan beyni arasında bir ilişki kurarak insanın kabiliyetlerini artırmanın imkân-

larını arama yönünde çalışmalar yürütmektedir. Bu çalışmalar içerisinde son yılların en spekülatif ve en çok ses getiren adımıysa Amerikalı teknoloji girişimcisi Elon Musk'ın kurduğu "NeuroLink" şirketi. Bir şekliyle kurmacadan gerçeğe dönüşün en büyük ihtimali olarak konuşulan onun geliştirdiği bu proje, birçok risk ve sorulması gereken pek çok soruyla karşımızda duruyor.

Proje, robot hekimlerin yer alacağı bir ameliyatla insan beynine zarar vermeden saçın on katı küçüklüğünde kabloların insan beynine yerleştirilmesi daha sonra da bilgisayarla kurulacak bir bağlantı ile beyin-bilgisayar arayüzü üzerinden demans, Parkinson, hafıza kaybı gibi hastalıklara çare olmayı amaçlıyor. Tabii sadece bununla da kalmıyor, aynı zamanda, zaman içerisinde insan beynindeki anıların sanal disklerde depolanması ve hatta insan beynine yerleştirilecek sanal disklerin de hafızayı kopyalamaya hatta insan hafızasına yardımcı bir şekilde depolama yapmaya başlaması da hedefleniyor. İnsanın en büyük korkusu olan yapay zekâlara

yenilmek ve dünyanın bir şekliyle yapay zekâlar tarafından ele geçirilmesi ihtimalini de göz önüne alan Elon Musk, projesi sayesinde yapay zekâ ve insan arasında bir birliktelik kurarak daha güçlü insanlar oluşturmayı ve bununla birlikte de yapay zekâ karşısında geriye düşmemeyi arzuluyor.

Tabii ilk bakışta kulağa çok hoş gelen ve heyecanlandırıcı bu teknolojik gelişme henüz bir gerçekliğe ulaşmış değil. Daha önce insan beyninin dalgaları kullanılarak basit bilgisayar oyunlarının herhangi bir el koordinasyonu olmadan sadece beyinden giden komutlarla oynanmasını bir kenara bırakırsak, gerçekleşmesi de zor gözüküyor. Belki daha önce bu alanda yapılan çalışmalardan farklı olarak Elon Musk'ın "NeuroLink" projesi daha kullanılabilir implantları hayatımıza sokacağını iddia etse de başka sorunlar karşımızda duruyor. Bu projenin gerçekleşmesinin zorluğunun birkaç temel sebebi var. Bunlardan ilki, Elon Musk'ın daha önce gerçekleştirdiği hayvan deneylerinde ölen hayvanların varlığı ve bu duru-

mun insan deneylerine geçince ne tür sorunlar oluşturacağının bilinmemesi. Bununla birlikte beyne yerleştirilecek olan ve işlem kapasitesi olarak insan beynindeki sinir hücrelerine göre çok geride olan bu implantların, insan beyninin işlem gücüne erişemiyor oluşu.

Temel kabul olarak karşımızda duran, medeniyet/teknoloji/bilgi kapasitesi her geçen gün artıyor olsa da insan beyninin kapasitesinin artmadığı iddiası üzerinden gelişen bu yeni teknoloji, meşruiyetini de tam olarak buradan alıyor. Hem hastalıklara şifa olma hem de "gelişmelere ayak uyduramayan" beynimizin kapasitesini artırarak yeni versiyon bir insan ortaya çıkarma arzusuyla teknolojiye yatırımlar devam ediyor. Elbette henüz gerçekleşmemiş ve belli hipotezleri doğrulamak üzere çalışmaların sürdüğü bu yeni teknolojinin nereye varacağını bize zaman gösterecek. Ama bugün gördüğümüz kadarıyla henüz insan 2.0'a varabilmiş değil. Yarın belki insanın sağlığı/konforu için kullanıma girebilecek bu teknolojinin, henüz insan beyni kadar güçlü bir işlem kapasitesine sahip olmadığını bilmemiz gerekiyor. Teknoloji ilerliyor ancak teknolojinin bugün, "yetersiz olduğu düşünülen" insan beyninin hayal ettiği noktaya henüz gelemediği gerçeğini görmemiz gerekiyor. Bu gerçeğe hareket ederek yeni hayallerin yeni yolların imkânının hâlâ elimizde olduğu ve teknoloji hükümlerinde ezilen bir insan gerçeğinin spekülasyonuna boyun eğmeden, sağlıklı soru ve adımlarla yola devam etmek gerektiği bilinci ne sahip olmak, hiç olmadığı kadar önemli bir meziyet olarak yükseliyor.

HAYATIN ANLAMI

MUSTAFA SELİM YILMAZ

**Anlam, değerli bir kumaş gibidir,
örtüyü kaldırdıkça uçsuz bucaksız
ufuklara yelken açtıran sonsuz
bir arayışın ifadesidir.”**

“Oğünden sonra hayata bakışım değişt i, hayatın anlamı farklılaşt ı?” dediğimiz olur bazen. Hayatın anlamı var mıdır ve içinde bulunduğumuz duruma göre ya da kişiden kişiye anlam değişir mi?

Elbette hayatın anlamı var. Anlam olmazsa insan da olmaz. İnsanı insan yapan anlamdır ve kendisi bu anlamın arayışı içindedir. İlkel olarak, anlam arayışında olmak bakımından bütün insanlar birdir. Ancak bu anlamlandırma biçimlerinin birtakım benzerlikler taşıma ihtimali olsa da her biri nevi şahsına münhasırdır. İnsan olmanın, başka bir ifadeyle iradi bir varlık olmanın temeli budur. Tek tiplik durumu, iradi olmayan varlıklar için geçerlidir. Eğer insan bu noktayı göz ardı ederse anlamını daha başlamadan kaybetmiş olur ki bu da onu insanlığından çıkarır.

Anlamı, insanın yapısını göz önünde bulundurarak şu şekilde açıklamak mümkündür: Varlık, idrak edilmesi açısından iki alana ayrılır; somut ve soyut. Somut olan her varlığın mutlaka soyuta dayanan bir

arka planı vardır. Buna karşın her soyut somutlaştırılamayabilir. Bu somutlaştırılma mümkün olmasa da bu soyutun mutlaka somutla bir ilişkisi vardır. Esasında soyut ile somutu bütünlüklü bir şekilde ve belli bir noktaya kadar izah edebilme, bahsettiğimiz anlamdır ve onu inşa etmektir. Böyle bir yeti de ancak akıl sahibi varlıklar için söz konusudur ki bu noktada ilk akla gelen varlık insanın kendisidir. İnsan, temelde bu anlamlandırmayı şöyle yapar: Somuttan hareketle birtakım benzer noktalar bularak soyutu tanımaya çalışır ve insanın kavrama düzeyine göre farklı görüşler ortaya çıkar. Bu farklılıkların olması gayet normaldir. Çünkü temel olarak insanın, eşyanın hakikatlerini kuşatma imkânı yoktur. Hasıl-ı kelim, insana sistematik düşünceyi öğreten kelim ilim geleneğimizde bu metot “şahidin gaibe kıyaslanması” şeklinde isimlendirilir. Nihai anlamda asıl olan, somuttan soyuta sıçrayarak varlıklar arasındaki sistemliliği görebilmektir.

İnsanlığın hayatın anlamını keşfetme tecrübesine baktığımızda her

şeyden önce hatırlamamız gereken husus, Şems suresinin 8. ayetinde zikredildiği gibi insanın çift yönlü bir varlık olduğudur. Fıtrat olarak Allah, insana kötülük ve iyilik yapabilme imkânı vermiştir. Bu ayetin siyakına bakılınca insanın her iki yoldan birini tercih edebileceği ve sonucuna katlanmak durumunda olduğu belirtilir. Bununla birlikte ilahi iradenin arzusunun, insanın iyilikten yana tavır koyması olduğu, ayetler okunduğunda çok rahat anlaşılabilir. Kur’an’dan ilhamla; iyilikten yana tavır koymakla düzen ve mutluluğun, buna karşın kötülüğü tercih etmekle kaos ve hüsrânın sonuç olarak karşımıza çıkacağını söylemek mümkündür. Bu çerçevede, insanın bedel ödemek zorunda olduğu kaderidir. Bu noktada iradesini kullanması ise imtihanıdır. İrade varsa özgürlük vardır ve bunun teminatı Allah’ın kendisidir.

Diğer taraftan eşyanın gerçekliği vardır ve bunun da özünde iyi olmak esastır. Tam da bu noktada insanın anlam arayışı, anlamını kazanır. Anlamı aramak gerçekliği aramaktır ve ona hürmet etmektir.

Özü itibarıyla bidayetinden beri insanın yeryüzü serüvenini mukaddem şekilde tarif etmek mümkündür.

İşin nirengi noktası, insanın söz konusu çift kutuplu yapısı ve tercihleri bağlamında düşünülmektedir.

Bu bağlam, insanlık tarihi boyunca tecrübe edilen savrulmaların da mamer kılmaların da nedenini açıklar. Savrulmalara odaklanmak gerekir.

Haddizatında insanı daha çok arayıya iten bu savrulmalardır. “Din/İslam”, yani peygamberlik geleneğinin kalbi, aslında insanı bu savrulmalardan iyiliğe ulaştırmaya matuftur ki dip noktasına gelindiği zamanlarda peygamberlerin tarih sahnesine çıkmaları gerçekten anlamlıdır. Sonuç itibarıyla insan savrulma yaşadığında bunun sorumlularını bulmak ister. Ya kendini ya da tevarüs ettiği birikim ve muhitini veya kendisinden farklı düşünen ötekini veyahut “din”i sorumlu olarak görür. Tabii ki bu tavırların sonucuna göre farklı tecrübeler ortaya çıkar ve tarih de bunun şahididir. Erdemli olan yaklaşım ise yanlışlar ve doğrular fark edildiğinde onları oldukları hâl üzere bilmek ve yanlışlardan dönüp doğruları güçlendirmektir.

Bu noktada, hayatın anlamını arayan bir kimse üç temel sorunun cevabını sorgular:

“Nereden geldim?” (Köken sorusu),
 “Niçin varım?” (Keyfiyet sorusu),
 “Nereye gidiyorum?” (Gelecek sorusu). Bu soruları ve cevaplarını Hz. Ali veciz bir şekilde yorumlamaktadır: “Kendisi için yol azığını alan, toprağın altına hazırlanan; geldiği, bulunduğu ve gittiği yeri bilen kimseye Allah rahmetiyle muamele

eylesin.” İnsanoğlu yeryüzü serüvenini bu soruların cevabını arayarak geçirmiştir. Tarih boyunca ilimden sanata, mimariden ekonomiye ürettiği her şey aslında aradığı cevapları bulmak içindir. Bu amaçla nice sistemler, dinler, ideolojiler, “izm”ler vb. kurumlar oluşturulmuş ancak sadra şifa cevaplar verilememiştir. Bu bağlamda kendisini de sonuna kadar sorgulamaya açan ve ikna etmeye yönelik bir yöntemi izleyen “din” ancak gerçek rehberliği sunacağını göstermiştir. Esasında bu üç sorunun cevabını, (kelam ilminin de temel hareket noktaları ve kitaplarının da ana başlıkları olan) Kur’an’ın bizlere anlattığı ana konularında görmekteyiz: Tevhid, nübüvvet ve ahiret.

Tevhid ilkesi, insana varlığının kökenini öğretir. İnsana da içinde yaşadığı âleme de varlığını veren Allah’tır. O, tek olan, adaletiyle birlikte merhametli olan; ilkesini, hükmünü hikmetle koyan, şaşmaz bir ölçüyle yaratan ve düzenini sürdürendir. Bundan öte, insanı insan yapan değerlerin ölçüsünü koyan ve ölçü koyabileceği vehmine kapılıp hadsizlikte ileri gidenleri rezil edendir. Yalnızca O’na kul olmanın özgürlük demek olduğunu akıl, kalp ve vicdan vererek gösterendir.

Nübüvvet ilkesi, insana özünü ve anlamını hatırlatarak nasıl ahlaklı olunacağını öğretir ki ahlak bizatihi insanın varoluş amacıdır. Gaybın sahibi olan Allah’ın insanlara yegâne haberci ve elçileri ancak peygamberlerdir. Onlar da insan ve elçi olma sıfatıyla nasıl insan olunabileceğini öğreten, insanlığın sağduyusu, vic-

danı ve ortak kelimesi olan çilekeş muallimlerdir.

Ahiret ilkesi ise insana, kendisini nasıl bir akıbetin beklediğini öğretir. Esasında bu ilke, itaat eden ve etmeyenleri nelerin beklediğini haber vererek insanın dünyada doğru tercih yapmasına yardım eder. Bu itibarla ahiret hayatı, dünya hayatının alternatifi olmaktan çok onun devamı ve tamamlayıcısıdır. Bir anlamda dünya hayatını inşa eden en temel etkidir. İnsana ne ekerse onu biçeceğini gösterendir. Dünyada insana emanet edilen adalete riayet edilip edilmediğinin Allah’ın mutlak adaletiyle gösterileceği nihai meydandır.

Anlam, katbekat olan değerli bir kumaş gibidir, örtüyü kaldırdıkça uçsuz bucaksız ufuklara yelken açtıran sonsuz bir arayışın ifadesidir. Dolayısıyla durmaksızın soluksuz bir maratona gerektirir ki hayatın bu arayışla anlamlandırılması esastır. Süreklilik de aslında budur ve sabırla yoldaşlık etmektir. Burada da asıl metot, Allah karşısında haddini bilmek ve her insanın hakikatten bir nasibi olduğu fikriyle onlara da hürmet edebilmektir. Kanaatimce dikkat edilmesi elzem olan asıl husus budur ki gerisi de zaten salimen gelecektir. Bunun en güzel ve somut örneğini de ilim geleneğimizdeki göz nuruyla işlenen eserlerin her bir konusunun bitimindeki şu cümlede görmek mümkündür: “En doğrusunu Allah bilir.”

Bisikletler ve bir umut arayışı

FADİM ÖZER KASAY

Küçüktüm, yine de bir bisiklete binecek yaşıydım. Babamın maaş günüydü. Her maaş günü iç geçirir ama söyleyemezdim. Çünkü o, benim bu isteğimi biliyordu içten içe ve vakti gelince beni kırmaz, bir bisiklet alırdı elbet. Bir güz ikindisi, akşam önu. Yağmur yağdığı için herkes evindeydi. Bense diğer çocuklardan farklı olarak yağmur sonrası toprak kokusunu sevdiğim için bahçede... Babamın geleceğı saati bildiğim için sokağı çıktım. Kaldırımın kenarındaki su birikintisinde, sararıp dökülmüş kavak ağacının yaprağını yüzdürüyordum. Babamı gördüm uzaktan, elinde bir şeyle geliyordu. Gökyüzü mavisi bir bisiklet. Kırmızısı kalmamış, dedi gülümseyerek. Ne önemi vardı ki renklerin, her yer masmavi bir huzurdu benim için o anda. Bisiklet her çocuk

için önemliydi. Bazı nesneler, bazı iklimler, kokular sizi ocukluğunuza götürür. Bazen bazı nesneler bambaşka tarihlerde, ülkelerde farklı bir manaya bürünür. Tıpkı *Bisiklet Hırsızları* filminde olduğı gibi.

Birinci Dünya Savaşı'nın bitiminden sonra İtalya'da baş gösteren siyasi olaylar, ekonomik sıkıntılar 1945'lerin sonuna kadar devam ederken geriye işsiz, yoksul, aç bir halk bırakmıştır. Yönetim, sinemayı kendi dili olarak kullanmak istese de yeni yetişen sinemacılar iktidarın isteklerinden farklı bir gelişim göstermiştir. "İtalyan Yeni Gerçekçiliğı" denilince akla ilk gelen isimlerden olan Vittorio De Sica da bu farklı gelişimin bir parçası olmuş ve tiyatro oyuncusu olarak başladığı kariyerine sinema oyuncusu olarak

devam etmiştir. Zavatti ile tanışması neticesinde ikili, ortak filmler üretmeye başlamışlardır. Birlikte ürettikleri en ünlü film ise *Bisiklet Hırsızları*'dır.

De Sica filmlerinde işsizlik, yoksulluk, kurumlara duyulan inançsızlık gibi konuları ele alır. Sıradan insanların, sıradan insanların hayatlarını profesyonel oyunculardan daha iyi anlatacağını düşünerek filmlerinde amatör oyunculara yer verir. *Bisiklet Hırsızları* filminde baba karakterini canlandıran Lamberto Maggiorani, bir fabrika işçisidir gerçek hayatta ve filmde rol alabilmek için iş yerinden iki ay izin almıştır. Yine ocuk karakter Bruno'yu canlandıran Enzo Stoilo da yoksul bir ailenin ocudur. De Sica, böylece izleyiciye dönemine dair bir pencere aralar.

İtalyan Yeni Gerçekçiliğı'nin önde gelen filmlerinden olan *Bisiklet Hırsızları*'nın stüdyo yerine sokaklarda çekildiğini görürüz. Filmde stüdyo, kostüm, yapay ışık söz konusu değildir. Oyuncuların da gerçek hayattan oluşuyla birlikte hikâyeye sizi içine çeker. İş bulma kurumundan güçlüklerle bulduğu, duvarlara afiş yapıştırma işini alabilmesi için baba Ricci'nin bir bisikletinin olması gerekmektedir. Bisikletini ailesinin aç kalmaması uğruna rehin veren Antonia Ricci'nin çaresizliğine eşi Maria yetişir ve eyizindeki arşafalarını satarak kazandıkları parayla bisikleti rehin bırakılan yerden alırlar. arşafalarını

sattıkları yerde raflara dizili pek çok eşya görürüz ki bu o dönem Roma'sının içinde bulunduğu toplumsal sıkıntıları bir belge niteliğinde gözler önüne serer. İnsanlar yaşayabilmek için ellerinde ne varsa satmaktadır.

Baba-oğul sabahın erken saatlerinde yola koyulur, Bruno da küçük yaşına rağmen çalışmaktadır. İş çıkışı babası geç ve bisikletsiz gelir. Duvara afiş asarken bisikletini çaldırıştır Ricco. Koşmuş, koşmuş ama yetişememiştir hırsızın arkasından. Polise gider ama bu hırsızlık vakası memur tarafından “yalnızca bir bisiklet” şeklinde yorumlanır. Ricco için ise çalınan bisikleti iş, ekmek ve umut demektir. Mağduriyetinden dolayı yaptığı ihbar neticesinde “Kendin ara!” şeklinde sunulan çözüm, kurumların işlevsizliğini o dönemin içinde bize aktarır. Görevlinin dediğini yapar Ricco. Oğlu Bruno ile birlikte bisikletini aramaya koyulur. Biz film boyunca bu arayışı izleriz. Aranan, bir bisikletten fazlasıdır çünkü. Küçük Bruno'nun babası ile birlikte çabası da bunun en büyük göstergesidir. Roma'nın kalabalık ve büyük sokaklarında küçücük kalmıştır baba ve oğul. De Sica bize uzun planla belgesel geleneğinden gelen görsel bir stil sunar. Roma sokaklarında kendinizi bisiklet ararken bulursunuz. Pazarlar kurulmuştur şehirde ve parçalanmış bisikletler satılmaktadır. Seri numarasıyla önce bu parçalarda ararlar bisikletlerini. Ama nafile. Şehrin içinde bulunduğu durumu

Film Künyesi:

1948 / 1s 29dk / Dram

Yönetmen: Vittorio De Sica

Senarist: Luigi Bartolini,
Cesare Zavattini

Oyuncular: Lamberto
Maggiorani, Enzo Staiola,
Lianella Carell

Orijinal Adı: Ladri Di Biciclette

net bir şekilde görürüz bu pazarlarda. Herkesin bisikleti çalınmakta, her köşe başında bir bisiklet parçası satılmaktadır. Açlığın, yoksulluğun insanları getirdiği durumu gözlemleme fırsatı sunar bize De Sica.

Filmde ne görsel efekte rastlarız ne de olağan dışı bir şeye. Bireysel bir anlatıyı toplumsal sıkıntılar içinde ekrana yansıtan De Sica, “Görmek, bir sanatçı için çok yararlıdır. Birçokları görmek istemez, çünkü çok kez başkalarının dertleri onları tedirgin eder. Biz, tersine, görmek istiyoruz. Amacımız kendimizi de görmektir.”* şeklinde de bu aktarımı ifade eder. Her ne kadar İtalya'nın yoksul yüzünü göstermekle eleştirilse de bizi döneminin içine alır.

Filmde suya düşüp boğulan çocuğu oğlu sanan Ricco, bisikletten daha

değerli şeyler olduğu düşüncesine varır. Bu anın öncesinde çaresizliğini, umutsuzluğunu oğluna attığı tokatla bastıran Ricco, yaptığı hatayı fark eder ve cebindeki belki de son parasıyla oğluna yemek ısmarlar. Burası onların bütçesini aşan bir restorandır ve mozzarellalı sandviç yiyebilirler. Yan masada türlü çeşit yemek yiyen çocukla göz göze gelen Bruno'nun yüzündeki gülümseme, babasının onlarla hiçbir zaman aynı yemekleri yiyemeyecekleri hatırlatmasıyla hüznene dönüşür. Sınıfsal farklılıklar, bir anlık da olsa bisikleti unutup mutlu olmalarına izin vermez.

* De Sica Vittorio, “Sinema Üzerine...”, Çev. Nijat Özön, *Türk Dili Dergisi*, Sinema Özel Sayısı, S. 196, s. 457- 458.

Her gün kullanmamıza rağmen yanından sessizce geçip gittiğimiz dünya kadar kelime var. İşte etimoloji bu anlamsız sessizliğı bir anlama dönüştürmeye çalışır. Bu yazıda deyimler dışında artık “pabucu dama atılan” bir kelimedenden bahsetmek istiyorum. Tahmin ettiniz değıl mi?

Dili pabuç kadar olmak, pabucunu ters giydirmek, pabuç bırakmamak kullanılan deyimlerden sadece birkaçı. Pabuç kelimesi Farsçadan bize gelmiş. Farsça “pa”, “ayak” ve “pş”, “giysi” anlamında. İki birleşince “ayak giysisi” anlamındaki pabuç ortaya çıkmış. Etimolojinin güzel tarafı her dilin özelliklerini de keşfetmeyi sağlaması. Türkçede ayağa giyilen şey için “kap” kullanılırken, Farsçada aynı kelime “giysi” olarak ifade edilmiş.

Peki pabuç kelimesini kullanıyoruz da iki kelimenin birincisi olan “pa” kelimesini hiç kullanmıyor muyuz? Tabii kullanıyoruz, ancak kelime kendini o kadar güzel gizlemiş ki fark etmek biraz çaba gerektiriyor.

Giysi demişken, eve varınca günlük elbiselerden uzaklaşıp şöyle rahat bir pijama giymeyi kim sevmez. Pijama, içindeki harflerden olsa gerek başta Batı kökenli bir dilden gelmiş hissiyatı uyandırıyor. Kelimeyi biraz açtığımızda ise “pay-came” yani “ayak/bacak giysisi” anlamına geldiğini öğreniyoruz. Yine Farsçadan dünyaya mal olmuş.

“Pa” ve ondan türeyen kelimelere değınmışken sehpa kelimesinden bahsetmemek olmaz. Günümüzde iki veya dört ayaklı küçük masaların hepsine sehpa desek de kelime aslen “ ayaklı” anlamında “sepa”dan gelir. Eskiden sehpalar üç ayaklı olarak yapılmış. Bu üç ayakta ne varsa İngilizcedeki tripot kelimesi de aynı anlama gelir. Ama biz sehpa kelimesi ile tripot kelimesini ayrı ayrı yerlerde kullanmayı tercih etmişiz.

Türkçe, Hint-Avrupa dil ailesinden olmasa da bu ailenin yesi olan dillerden çokça kelime almış ve kullanıma sunmuş. Farsça “pa/pay” kelimesi bu dil ailesinde “pous, pad, ped” biçimine dönüşmüş. Mesela “dar yol” anlamındaki “patika” Bulgarca; ayaklık anlamındaki “pedal”, buzda kaymak için ayağa giyilen “paten” ve tekerler döndüğü hâlde taşıtın ilerleyememesi anlamında kullanılan “patinaj” Fransızcadan geçen kelimeler olsa da dilimize girmiş ve dilimizde yer edinmiş. Bu alandaki en ilginç kelime ise “dem.” dem de Fransızcadan Türkçeye geçmiş bir kelime ama hikâyesi ta Oidipus’a kadar uzanır. Yani Yunancaya. Yunanca “oidein” şişmek ve “pous” ayak kelimelerinin birleşiminden oluşmuş. Sonuçta değışe dönüşe dem olarak Türkçeye geçmiş.

İçinde pa/pay kelimesi geçen manası kallavi, söylenişi nahif iki kelime daha var ki bunlar “payitaht” ve “payidar.” Payitaht gerçek anlamda “tahtın ayağı” demek ama mecaz anlamda başkent için kullanılıyor. Payidarın kelime anlamı ise “ayakta tutan” demektir. Ne demiş Zati, “Güzellik payidar olmaz geçer aheste aheste...”

SÖYLENE
SÖYLENE
DEĞİşMİş

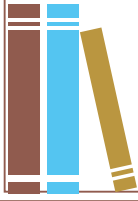
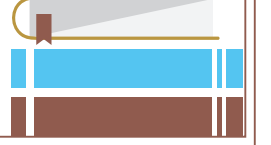
SÖZÜN YANKISI
Diyanet İşleri Başkanlığı

KİTAPLIK

HAZIRLAYAN: SEDA NUR KAYA

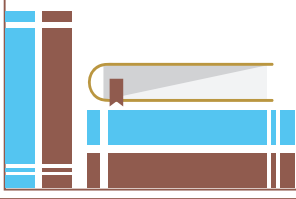
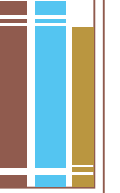

Sustuk. Burada susmak âdetten sayılırdı.
Susmazsan ölürdün. Çok sonradan öğrendik,
bugüne kadar sustuğumuz için öldüğümüzü.

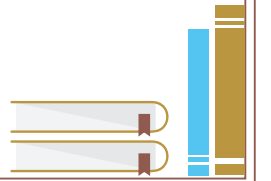
Sonunda ışığına karşı koyamadığı tanıdık bir kıyıya
yanaştı gemisi. Gemiği unuttu, en çok ihtiyaç duyduğu
zamanlarda yerinde bulamadığı herkesi unuttu, bir türlü
karşılaşamadığı kendini unuttu.

Anladık ki bunca yol yürümüş olsak da bu dünyada, en
az o ilk noktadaki kadar muhtacız Allah'a; hiçbir şeye
muhtaç olmayana.

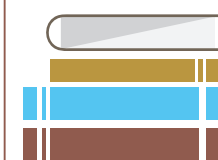
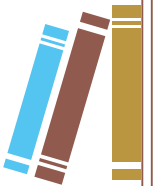
Konuşa konuşa anlaşıyoruz biz, dinleye dinleye
anlıyoruz. Okuya yazı öğreniyoruz, ne biliyorsak
kelimelerden biliyoruz. Ne yaşıyorsak kelimelerle
ifade ediyoruz.

Ne biliyorsak sözlerden müteşekkil... Ve sözlerin
O'dur asıl sahibi... Bu sebeple ki sözlerle başlıyor,
sözlerle devam ediyor, sözlerle tamamen eriyor insanın
büyük mücadelesi.

Asude bir bahar akşamında renkler eşitleniyor ve gece
katran siyahına büründüğü vakit, zamanı yorgun bir su
gibi dinlendiriyor.

Sınırları belli olmayan bir yolda yürüyoruz, bu yolda bir
mekân isteğinden çok mekânın mahiyeti önemli oluyor.

Hangi ahval ve şeraitte olursa olsun her insanı yeni bir
güne şevk ile başlatan şey, farkında olsa da olmasa da
bizatihi umuttur.

